

SISUKORD

Eessõna	2
Sissejuhatus	4
1. Tegevusaruanne	4
Programmi eesmärgid	5
Programmi eelarve	7
Programmi peamised tulemused	7
2. Programmi tegevuste kirjeldus	9
KOMPONENT 1: õpetajakoolituse arendamine, täiskasvanute keeleõpe, keelelaagrid ja pereõpe	9
KOMPONENT 2: õpetajate ümberõpe ja täiendkoolitus	14
KOMPONENT 3: täiendavate eesti keele õppematerjalide väljatöötamine	16
KOMPONENT 4: eesti keele oskuste arendamine muukeelsetes kutsekoolides	17
KOMPONENT 5: eesti keele oskuste arendamine muukeelsetes lasteaedades	19
KOMPONENT 6: haridustöötajate koolitusprogramm ja õppematerjalid hiliskeelekümblyse koolidele	21
KOMPONENT 7: hiliskeelekümblyse koolide varustamine infotehnoloogia vahenditega ning raamatukogumaterjalidega	24
KOMPONENT 8: tehniline abi keelekümblysprogrammile	26
KOMPONENT 9: avalikkuse teavitamise meetmete väljatöötamine sotsiaalse integratsiooni toetuseks	28
KOMPONENT 10: integratsioonialased toetused mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele	30
3. Programmi raames tehtud uuringud ja hinnangud	33
Eestikeelne aineõpe vene õppekeelega koolides: hetkeolukord ja vajadused	33
Integratsioonidiskursus eesti meedias	34
4. Programmi juhtimine	34
5. Peamised järeldused ja soovitused tulevikuks	36

EESSÕNA

Tahame, et üleilmastumise tingimustes säiliks ja areneks eesti keel, mis on Eesti identiteedi tähtis komponent, kuid mille emakeelena kõnelejaid on maailmas napilt üle miljoni.

Üheks oluliseks riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” eesmärgiks on ühise suhtlusruumi loomine.

Riigi arengu seisukohast on oluline, et iga inimene, kes on oma elukohaks valinud selle tasase maa Läänemere kaldal või siin sündinud, suudaks ja tahaks panustada ühise heaolu nimel, väärtustaks selle maa keelt sõltumata emakeelest ja rahvusest.

Seega on riigi ülesanne luua võimalused eesti keele õppimiseks ja kasutamiseks.

Keeleoskus nagu paljud teised oskused saab paraneda seda kasutades. Keele püsijäämise ja arengu seisukohast peaks see toimuma võimalikult erinevates valdkondades.

Hoiakute kujundamisel on tähtis roll haridusinstitutionidel. Tänapäeval on tähtis, et noored, kes arendavad ja kujundavad Eesti elu tulevikus, väärtustaksid mitmekeelsust ja mõistaksid, et suhtlemine erinevate rahvuste esindajatega üksnes rikastab, suhtuksid erinevate keelte kasutusse kui normaalsesse nähtusesse, sh hariduskeelte osas.

Haridussüsteem peab kohanduma uute väljakutsetega. EL Phare programmi „Eesti keele ja eestikeelne õpe mitte-eestlastele” algatusgrupp, kuhu kuulusid Haridusministeeriumi (praegu Haridus- ja Teadusministeerium) ja Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse esindajad, pidas oluliseks jätkata tegevuste toetamist, mis eelneval perioodil olid tõestanud tõhusust, näiteks keelelaagrid, erinevate rahvuste esindajate kaasamine ühistegevusse, keelekümblus, täiskasvanute eesti keele õpe. Haridussüsteemis toimunud muutuste ja olukorra analüüsist lähtuvalt peeti vajalikuks toetada uue programmi raames eelkõige vene õppekeele koolides osalise eestikeelse aineõppe rakendamisega seonduvat; õpetajakoolitust ja õpivara loomist. Eelnevate programmide raames pöörati põhitähelepanu eesti keele õppe kvaliteedi tõstmiseks vajalikele tegevustele. Uue programmi algushetkeks olid enam kui pooled vene õppekeele koolid ja osakonnad kahe õppekeele koolides rakendanud kakskeelse õppe programme. Kõige suuremaks probleemiks oli vastava ettevalmistusega õpetajate ja õpilaste õpiprotsessis toetavate täiendavate õppematerjalide puudus. Ebapiisav oli olnud riigipoolne toetus eesti keele õppe korraldamisel alushariduse raames.

Kitsaskohtadest tulenevalt lülitati programmi uute tegevustena, mida EL rahalisel toetusel arendada soovisime:

- ✎ koolieelsete lasteasutuste eesti keele õpetajate täienduskoolituskursuste välja töötamine ja pilootkoolituse läbi viimine ning õppematerjalide koostamine lasteaedadele;
- ✎ vene õppekeelega koolides eesti keeles ainet õpetavate õpetajate põhi- ja täienduskoolituskursuste välja töötamine ja pilootkoolituste läbi viimine;
- ✎ eestikeelse aineterminoloogia omandamist toetavate õppematerjalide koostamine.

2006. a algul, ajal, mil vene õppekeelega koolides osalise eestikeelse õppe rakendumise kohustuseni on jäänud aasta, on rõõm tõdeda, et tegevused, mis algatati EL Phare programmi „Eesti keele ja eestikeelne õpe mitte-eestlastele“ raames, on olnud asjakohased ja vajalikud.

Otseste kasusaajate arv on kasvanud ja lisandunud on uued huvigrupid, mille tõestuseks on näiteks eesti õppekeelega koolide õpetajate huvi koolituskursuste ja õppematerjalide vastu. Selle põhjuseks on tõsiasi, et pidevalt on vähehaaval suurenemas õppekeelest erineva emakeelega õpilaste arv eesti õppekeelega koolides.

Programmi tulemuste analüüs on näidanud meile kätte kitsaskohad, mida saame arvestada tegevuste kavandamisel tulevikus, väga oluline on, et programmi raames tehtu-saavutatu ei jääks ühekordseks ettevõtmiseks, vaid muutuks osaks haridussüsteemi arendustegevuses ning on lähtealuseks näiteks riikliku koolitustellimuse kavandamisel, õppematerjalide välja andmisel.

Maie Soll

Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik, programmi ametnik

SISSEJUHATUS

Käesolev aruanne on Euroopa Liidu Phare programmi „Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale 2003–2005” (edaspidi Phare programm) lõpparuanne.

Aruanne kajastab programmiga seotud eesmärke ja nende saavutamist, mis kavandati riiklikus integratsiooniprogrammis ning projekti plaanis (Euroopa Komisjoni kinnitatud dokumendis, mille alusel rahastatakse taotletud tegevusi).

Aruandes on vaadeldud tegevuste rakendamist programmi jooksul. Põhitulemused on esitatud programmi valdkondade kaupa. Järeldused on tehtud programmi tegevuste kohta korraldatud objektiivsete uuringute ning kasusaajate ja programmi meeskonna subjektiivsete arvamuste alusel.

Aruanne on illustreeritud.

1. TEGEVUSARUANNE

Käesoleva Phare programmi „Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale” näol on tegemist neljanda etapiga Euroopa Liidu poolt rahastatud programmidest, mille eesmärgiks on luua tingimusi Eesti muukeelse elanikkonna eesti keele õppeks, kindlustamaks Eestis elavatele inimestele võrdset juurdepääsu haridusele ja tööle.

- **Esimese etapi** (projekt nr ES 9502.02 aastatel 1996–1997) eesmärgiks oli välja töötada Eesti muukeelse elanikkonna eesti keele õppe riiklik strateegia. Programmi raames koordineeriti ka erinevaid keeleõppeprogramme ja -projekte ning taotleti nende rahastamiseks välisabi.
- **Teise etapi** ehk „Eesti keele õppe programm 1998–2000” (projekt nr ES 9622.03) eesmärgiks oli eesti keele õppe strateegia elluviimine konkreetsete projektide kaudu, sh keelekursused muukeelsetele täiskasvanutele, õpetajakoolitus, keeleõppelaagrid muukeelsetele noortele, intensiivsed keelekursused õpilastele, avalikkuse teavitamise kampaaniad, keelepoliitikat puudutavad tegevused jm.
- **Kolmanda etapi** ehk EL Phare projekti „Eesti sotsiaalne integratsioon ja keeleõppe programm rahvusvähemustele Eestis 2001–2003” (projekt nr ES0003.01) tegevused hõlmasid eesti keele õpet vene õppekeelelega koolides, eesti keele õpet täiskasvanutele ning teadlikkuse tõstmist multikultuurilisusega seonduvatest küsimustest Eesti avalikkuses.

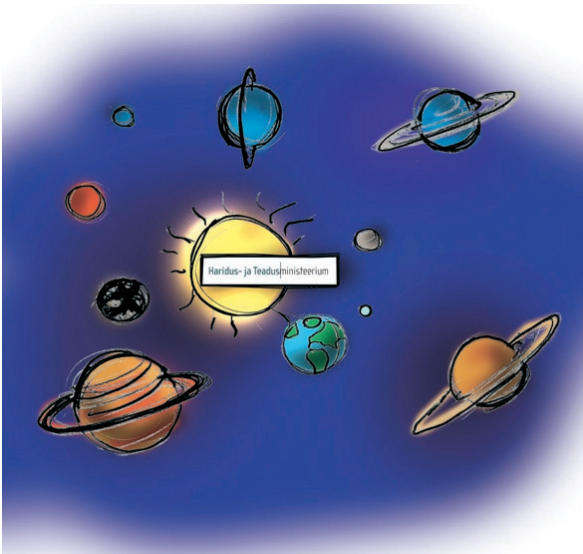
Tabel 1. Euroopa Liidu toetus aastatel 1996–2006

Projekti number	Nimetus	Summa eurodes	Summa kroonides
ES 9502.02	Keeleõpe 1996–1997	200 000	3,13 mln
ES 9622.03	Eesti keele õppe programm 1998–2000	1,4 mln	21,2 mln
ES 0003.01	Sotsiaalse integratsiooni ja keeleõppe programm rahvusvähemustele Eestis 2001–2003	3,1 mln	49,1 mln
ES 2003/004-582.03.04	Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale 2003–2006	3,3 mln	51,6 mln

PROGRAMMI EESMÄRGID

Phare programmi rakendamise üldsuunad on kindlaks määratud Eesti riigi ja Euroopa Komisjoni vahel sõlmitud rahastamismemorandumiga,¹ programmi tegevussuunad ja rakendamispõhimõtted on täpsemalt määratletud programmi plaanis (*fiche*).²

Programmi elluviimist koordineerib Haridus- ja Teadusministeerium, keda toetab Mittemeestlaste Integratsiooni Sihtasutuse juurde loodud Phare programmiametniku tugiüksus. Programmi lepingute sõlmimise eest vastutab Rahandusministeeriumi lepingute sõlmimise ja rahastamise osakond.

Programmi tellija oli Haridus- ja Teadusministeerium

Vastavalt riiklikust integratsiooniprogrammist lähtuva üldeesmärgi sõnastusele on Phare programmi üldeesmärgiks aidata kaasa sidusa tsiviilühiskonna saavutamisele, kus kõigil Eestis elavatel inimestel on võrdne ligipääs haridus- ja tööhõive võimalustele.

Lisaks eelnevale üldeesmärgile on Phare programmi tegevused seotud ka kahe konkreetse üldeesmärgiga, mis on samuti tuletatud riikliku integratsiooniprogrammi eesmärkidest:

- vene õppekeelega üldhariduskoolide lõpetajad valdavad eesti keelt kesktasemel, mis on vajalik edasisteks haridus- ja karjäärivõimalusteks;
- mittemeestlastest täiskasvanud valdavad eesti keelt määral, mis on piisav igapäevaseks ja tööalaseks suhtluseks.

Eesmärkidest lähtudes on nii käesoleva kui ka varasemate Phare programmide tegevused olnud suunatud eesti keele kui teise keele õppe tingimuste loomisele vene õppekeelega koolides. Vaatluse all oleva, viimase programmi raames viidi ellu tegevusi ka eestikeelse aineõppe rakendamise toetuseks.

Nii käesoleva kui ka varasemate Phare programmide raames on toetatud muukeelsete laste ja noorte kooliväliseid eesti keele õppe võimalusi keelelaagrite ja perevahetusprogrammide näol. Samuti on Phare programmide raames loodud ja toetatud täiskasvanud mittemeestlaste eesti keele õppe võimalusi. Sarnaselt varasemate Phare programmidega sisalduvad ka käesolevas programmis tegevused programmi sihtrühmade ja laiema avalikkuse teavitamiseks ning integratsioonivaldkonna temaatika olulisuse teadvustamiseks.

Uuteks toetussuundadeks on käesolevas Phare programmis ühelt poolt eestikeelse aineõppe toetuseks suunatud tegevused, sh

- venekeelsete üldhariduskoolide põhikooliastme aineõpetajate ümber- ja täiendõpe (komponent 2);
- õppematerjalide (eestikeelsed seletavad ainesõnastikud) väljatöötamine vene õppekeelega põhikoolide jaoks (komponent 3)

1 Financing Memorandum http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/2003-004-582%20Phare%20National%20programme%20for%20Estonia%20-%20First%20Part.pdf

2 „Estonian Language Training and Teaching in Estonian for Non-Estonian Speakers” (2003/004-582.03.04). Standard Summary Project Fiche. http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/2003-004-582.03.04%20Estonian%20Language%20Training.pdf

ning teisalt hiliskeelekümbeluse programmi käivitamise ja juhtimise toetamine, sh

- ✎ koolitusprogrammide väljatöötamine ja koolituste läbiviimine hiliskeelekümbeluse koolides ning õppematerjalide (õppeainete töölehed) koostamine (komponent 6);
- ✎ hiliskeelekümbeluse koolide varustamine infotehnoloogiliste vahenditega (arvutid, printerid) ja raamatukogumaterjalidega (komponent 7);
- ✎ psühholoogilise toe koolitus hiliskeelekümbeluse koolide jaoks ja keelekümbeluse programmide juhtimiskonsultatsioon ning uue juhtimismudeli väljatöötamine (komponent 8).

Samuti võib Phare programmi raames uuteks tegevusteks pidada multikultuurilist aineõpet käsitlevate veebipõhiste õpetajakoolitusprogrammide väljatöötamist (komponent 1.1) ning integratsiooniga seotud projektide toetusi mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele (komponent 10), toetamaks integratsiooniprotsesside edendamist n-ö rohujuure tasandil. Ehkki mitmete Phare programmis rahastatavate tegevuste elluviijateks või partneriteks

on olnud mittetulundusühendused ja/või kohalikud omavalitsused, eristub käesolev komponent eeskätt toetuste vormi poolest, rahastades mittetulundusühenduste ja kohalike omavalitsuste enda algatusi integratsiooni valdkonnas.

Phare programmi vastavus riiklikule integratsiooniprogrammile

TNS Emori poolt läbiviidud vahehindangu põhjal on Phare programmi tegevused ja hõlmatud sihtrühmad otseses vastavuses riikliku integratsiooniprogrammi eesmärkidega.¹

Nii tegevuste ulatuselt kui ka rahaliste vahendite mahult võib Phare programmi panust hinnata suuri- ja väikese hariduse valdkonnas. Lähtumine riikliku integratsiooniprogrammi hariduse alamprogrammi tegevuskavadest aastateks 2004–2007 näitab, et Phare programmi tegevused on lähedalt seotud mitmete tegevuskavas püstitatud eesmärkide ja tegevusmissioonidega.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2004.–2007. a tegevuskavade rakendamiseks ette nähtud rahalistest

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005, lk 23 <http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

Tabel 2. Phare programmi eelarve ja tegelik kulu

KOMPONENT	Eraldatud eelarve (EUR)				Lepingutega kaetud eelarve (EUR)			
	Phare	Kaasfin.	Kokku	%	Phare	Kaasfin.	Kokku	%
1. Õpetajakoolituse arendamine, täiskasvanute keeleõpe ning keelelaagrid ja pereõppe projektid	1 324 700	496 640	1 821 340	42	1 252 123*	487 753*	1 739 876*	43
2. Õpetajate ümberõpe ja täiendkoolitus	90 000	-	90 000	2	85 000	-	85 000	2
3. Täiendavate eesti keele õppe materjalide väljatöötamine	123 000	-	123 000	3	118 800	-	118 800	3
4. Eesti keele oskuste arendamine muukeelsetes kutsekoolides	154 000	-	154 000	4	154 000	-	154 000	4
5. Eesti keele oskuste arendamine muukeelsetes lasteasutustes	40 000	-	40 000	1	39 500	-	39 500	1
6. Koolitusprogrammide ja õppematerjalide väljatöötamine hiliskeelekümbeluse koolide jaoks	715 000	182 000	897 000	21	715 000	182 000*	897 000	22
7. Hiliskeelekümbeluskoolide varustamine IT-vahendite ja õppematerjalidega	198 000	66 000	264 000	6	193 586	64 529	258 115	6
8. Tehniline abi hiliskeelekümbeluse programmile	199 000	-	199 000	5	41 857	-	41 857	1
9. Avalikkuse teavitamise meetmed sotsiaalse integratsiooni toetuseks	378 000	-	378 000	9	373 500	-	373 500	9
10. Integratsiooniga seotud toetused mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele	75 000	25 000	100 000	2	68 902	22 637	91 539	2
11. Programmi-ametniku tugiüksuse juhtimiskulud	-	228 660	228 660	5	-	228 660	228 660	6
KOKKU	3 296 700	998 300	4 295 000	100	3 042 268	985 579	4 027 847	100

* Arvud ei ole lõplikud ning võivad muutuda vastavate lõpparuannete kinnitamisel

ressurssidest moodustab Phare programmi toetus ligi neljandiku hariduse alamprogrammi ja poole täiskasvanute eesti keele õppe alamprogrammi tegevuste elluviimiseks eraldatud eelarvest.¹

PROGRAMMI EELARVE

Phare programmi elluviimiseks eraldatud kokku 4 295 000 EUR (67,2 miljonit krooni), millest Euroopa Liidu otsene toetus on 3 296 700 EUR (51,6 miljonit krooni). Komponentide lõikes jaotuvad Phare programmi toetussummad alljärgnevalt (vt tabel 2)².

Lähtudes Phare programmi komponentidest ning rahaliste vahendite jaotusest, võib programmi tegevustes eristada valdkonniti seega kolme põhilist toetussuunda:

- muukeelsete täiskasvanute, laste ja noorte eesti keele õppe toetamine;
- eestikeelse aineõppe toetamine muukeelsetes üldharidus- ja kutsekoolides;
- hiliskeelekümblusprogrammi juhtimise ja elluviimise toetamine.

PROGRAMMI PEAMISED TULEMUSED

ÕPETAJATE KOOLITUS

Aineõpetus mitmekultuurilises klassis

Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli ja Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse koostöös töötati välja kümme veebipõhist 2-ainepunktilist koolituskursust seeriast „Aineõpetus mitmekultuurilises klassis“. Kursused sobivad kõikidele õpetajakoolituse sihtgruppidele nii päevase õppe ja kaugõppe tasemekoolituse kui ka täienduskoolituse raames.

Täienduskursused

TÜ Narva Kolledžis töötati välja uued õppekavad vene koolide õpetajate koolituseks. Valmistati ette õpetajaid, kes oleksid valmis õpetama mitmekultuurilistes klassides ning viima venekeelses koolis tunde läbi eesti keeles.

Eestikeelse aineõppe lisaeriala kursustel (40 AP mahus)

¹ samas, lk 21

² EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 „Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale“ vahehindang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

koolitati 51 õpetajat kahes õppesuunas: ajalugu ja ühiskonnaõpetus ning loodusõpetus ja geograafia. Lisaks läbisid 100 õpetajat ja koolijuhti mitmekultuuriliste klasside juhendamise täienduskoolituse.

Täienduskoolitust said ka 153 lasteaegade eesti keele kui teise keele õpetajat, kes koostasid koolituse käigus ka uusi õppematerjale laste keeleõppe mitmekesistamiseks.

ÕPPEMATERJALID

Tartu Ülikooli spetsialistid koostasid muukeelse õppekeele koolide 7.–9. klasside õpilastele eesti-vene seletavad sõnastikud 12 aines. Õppematerjalide eesmärgiks on aidata muukeelsete koolide õpilastel omandada kohustuslikke aineid.

Kutsekoolide õpilaste tarbeks anti välja vene-eesti turismi- ja puhkesõnastik ja vene-eesti tervise- ja sotsiaaltöö sõnastik.

KEELEKÜMBLUS

Osa programmi tegevusi oli suunatud eelkõige vene õppekeele koolide arengu toetamisele, kus eesti keele õpe toimub kümblusmetoodika alusel. Töötati välja 1000 töölehte, mida õpetajad eri ainetundides saavad paljundada ja mille alusel ülesandeid teha.

Hiliskeelekümbuse metoodika koolitusel osales 95 aineõpetajat. Hiliskeelekümbuse läbiviimist hõlbus projekt käigus hiliskeelekümbuskoolide õppeklasside jaoks hangitud arvutid ning eestikeelne kirjandus koolide raamatukogudesse. Koostati ka keelekümbusprogrammide juhtimismudel.

EESTI KEELE ÕPE

Täiskasvanute keeleõpe

Kuus aastat järjest on eesti keele õppijaid toetanud Euroopa Liit projekti *Interest* kaudu. Alates 1999. aasta aprillist, mil projekt *Interest* käivitus, on keeleõppe raha kompenseeritud kokku 11 723 keeleõppijale. Sealhulgas käesoleva programmi raames on kaetud 3881 keeleõppija kulud kokku ligi 6,2 miljoni krooni ulatuses. Enamik neist on sooritanud algtaseme

keeleeksami, mis on piisav kodakondsuse saamiseks.

Tagasimakse saajatest kõige suurema osa (47%) moodustavad Eesti kodakondsusega keeleõppijad, 39% on määramata kodakondsusega isikud ja 8% on Vene kodanikud.

Ida-Virumaal, Tallinnas ja Harjumaal korraldati tasuta eesti keele kursused avaliku sfääri töötajatele ehk politseitöötajatele, meedikutele, päästetöötajatele, vanglatöötajatele ja muukeelsete koolide pedagoogidele. Kokku koolitati 2004. ja 2005. aastal 1522 inimest.

Keeleõpe lastele ja noortele

Keelelaagrite ja pereõppe projektide eesmärgiks oli korraldada muukeelsetele koolinoortele praktilist eesti keele õpet väljaspool traditsioonilisi koolitunde. Selline õppemeetod annab noortele võimaluse suhelda oma eakaaslastega, tutvuda Eesti ja eestlaste olmega, arendada oma väljendusjulgust ja kõnekeeleoskust.

Kokku osales 5270 last suvisel keelepraktikal keelelaagrites ja pereõppe projektides, 100 lapsele korraldati koolitus, kuidas kohaneda võõras kultuuris, 250 õpetajat ja projektijuhti osales spetsiifilisel koolitusel. Loodi komplekt töölehti keelelaagrite õpetajatele.

Lisaks arendati eesti keele õpet ka kutsekoolides. Kuus eesti ja kuus vene õppekeelelaagrite kutsekooli tegid omavahel koostööd, mille raames osales 31 õpetajat koolitusel ja praktikal eesti kutsekoolis ning 99 õpilast said ajutiselt õppida eesti kutsekoolis.

SOTSIAALSE INTEGRATSIOONI TOETAMINE

Selles tegevusvaldkonnas finantseeriti kokku 11 erinevat projekti, mis toetasid mittetulundusühenduste sektori ja kohalike omavalitsuste integratsiooniteemalisi tegevusi.

Jooksvalt toimus avalikkuse teavitamine integratsiooniteemast, muuhulgas tehti koostööd tööandjatega keeleõppealase info levitamiseks. Valmistati trükiseid keeleõppija abistamiseks ning auhinnati kõige aktiivsemaid keeleõppijaid täiskasvanute ja laste hulgas.

Programmi raames tegeleti ka venekeelsete gümnaasiumite üleminekuga kakskeelsele õppele. Usaldusväärse küsitluse käigus kaardistati venekeelsete koolide olukord üleminekul mitmekeelsele õppele. TNS Emori poolt läbi viidud uuring näitas, et kakskeelset õpet peab kas väga vajalikuks või pigem vajalikuks 83% küsitlusele vastanud koolijuhtidest.

Viidi läbi keeleõppelugude kogumise kampaania „Lugu sellest, kuidas ma eesti keelt õppisin“. Kampaania eesmärk oli julgustada eesti keelt õppinud inimesi kirja panema oma keeleõppimise kogemust. Kampaania raames laekus kokku 75 lugu, millest 49 olid venekeelsetes koolides õppivatelt õpilastelt.

Narvas korraldati suur perepäev InterFest 2005, mis oli suunatud eesti keele õppijatele. Toetati kakskeelsete tele- ja raadiosaadete tootmist. Raadio 4 eetris oli integratsiooniteemaliste raadiosaadete sari „Kontakt!“ ja Eesti Televisioonis telesaadete sari „Dilemma“.

Välja on antud kuus kakskeelse ajalehe Ruupor numbrit.

Phare programm arvudes

- Loodi 10 veebipõhist koolituskursust.
- Koolitati üle 700 õpetaja, koolijuhi ja projektijuhi.
- Koostati 14 sõnastikku, 3 materjali lasteaedadele ning töölehed keelelaagrite ja keelekümluse jaoks.
- Koolidesse saadeti üle 28 000 raamatu.
- Toetati 5400 täiskasvanu eesti keele õpet.
- Toetati 5270 lapse eesti keele õppimist laagrites ja peredes.
- Anti eetrisse 40 raadiosaate sarja ja 30 telesaate sarja, anti välja 65 600 eksemplari tasuta kakskeelset ajalehte.
- Koguti kokku ja avaldati 75 inimese eesti keele õppimise lugu.
- Korraldati 20 infopäeva programmi tegevuste tutvustamiseks.

2. PROGRAMMI

TEGEVUSTE KIRJELDUS

KOMPONENT 1: ÕPETAJAKOOLITUSE

ARENDAMINE, TÄISKASVANUTE KEELEÕPE, KEELELAAGRID JA PEEÕPE

Projekti läbiviimise periood:

22.11.2003–31.01.2006.

Lepingu kogusumma: 1 739 876 EUR

ehk 26 098 140 krooni

Projekti oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
10 õpetajakoolitusmooduli (e-kursuse) väljatöötamine riikliku õpetajakoolituse programmi jaoks	Töötati välja kümme veebipõhist 2-ainepunktilist koolituskursust ainete õpetamiseks mitmekultuurilises klassis
4000-le keeleeksami läbinud keeleõppijale õppekulude 50%-line hüvitamine, 4500 õppija keelekursustel osalema kutsumine	Õppekulud hüvitati 3881-le keeleeksami läbinud keeleõppijale, keeleõppes osales 6193 õppijat
120-tunnise tasuta eesti keele kursuse korraldamine 1500-le avaliku sfääri töötajale (politsei, meedikud, pääste- ja vanglatöötajad, õpetajad)	Korraldati 120-tunnised eesti keele alg-, kesk- ja kõrgtaseme kursused 1522-le avaliku sfääri töötajale, sh politseitöötajad, meedikud, päästetöötajad, vanglatöötajad ja muukeelsete koolide pedagoogid
Keelelaagri- ning pereõppeprojektide toetamine: 2200 last laagris; 1000 last pereõppes	Toetati 69 keelelaagri- ja pereõppeprojekti, milles osales 5270 last: 4134 keelelaagris ja 1136 pereõppes
Metoodilise materjali – 40 töölehe – väljatöötamine keelelaagri õpetajatele	Töötati välja 56 töölehte, mis avaldati Internetis
200-le keelelaagri- ning pereõppeprojektide korraldajale ja 100-le projektides osalenud lapsele koolituse korraldamine	1-päevane koolitus korraldati 100-le laagris osalenud lapsele, 120-le laagripedagoogile ja 136-le projektijuhile

Projekti läbiviija: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Projekti edukaks teostamiseks moodustati projektimeeskond, kuhu kuulusid projektijuht Ave Härsing, projektijuhi abi Kaie Kõrtsini, raamatupidaja Raido Valdre, noorsooprojektide projektijuht Katrin Tamme, noorsooprojektide projektijuhi abi Kadri Riit Saar ja kaks regionaalsete keeleõppehüvitiskontorite administraatorit: Anu Iva ja Iris Järv.

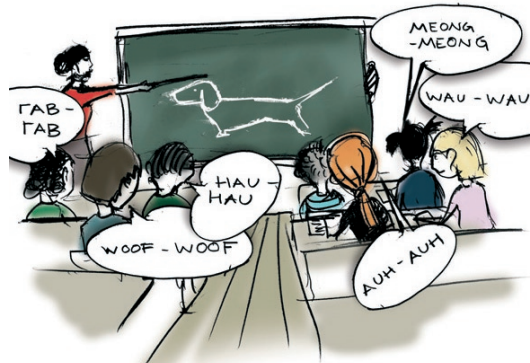
Projekti eesmärk

Projekti eesmärgiks oli Eesti muukeelse elanikkonna keelelis-kommunikatiivse integratsiooni toetamine läbi eesti keele õpetajate koolituse arendamise kõrgkoolides, täiskasvanute eesti keele õppe toetamise ning keelelaagri- ja pereõppeprojektide toetamise.

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE DETAILSEM TUTVUSTUS

1.1. Õpetajakoolituse arendamine

Koostöös Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooliga töötati välja kümme veebipõhist 2-ainepunktilist koolituskursust seeriast „Aineõpetus mitmekultuurilises klassis“. Koolituskursused on mõeldud eesti keeles õpetavatele aineõpetajatele, kes õpetavad klassides, kus on lisaks eesti keelt emakeelena kõnelevatele õpilastele ka teise kultuuritaustaga õpilasi. Kursused loodi kahes Eesti ülikoolis ametlikult kasutusel olevas veebipõhises õppekeskkonnas: WebCT (Tartu Ülikool) ja IVA (Tallinna Ülikool).

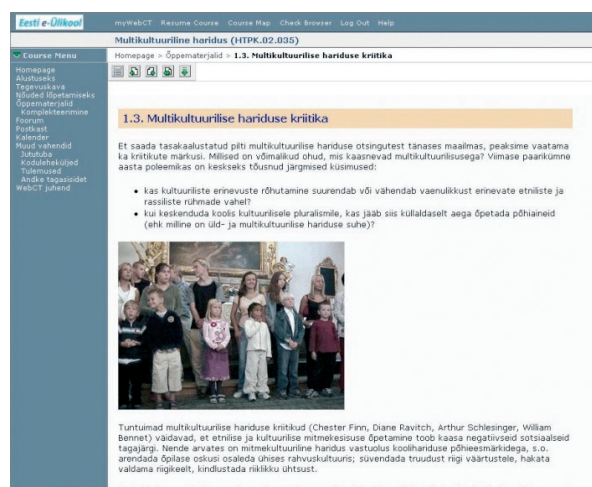
Õppimine mitmekultuurilises klassis

Tallinna Ülikoolis pakutavad kursused on:

- Informaatika õpetamine põhikooli mitmekultuurilises klassis
- Kirjanduse õpetamine põhikooli mitmekultuurilises klassis
- Rahvastemuusika õpetamine põhikooli mitmekultuurilises klassis
- Käsitöö ja kodunduse õpetamine põhikooli mitmekultuurilises klassis
- Ühiskonnaõpetus põhikooli mitmekultuurilises klassis

Tartu Ülikoolis pakutavad kursused on:

- ↳ Multikultuuriline haridus
- ↳ Ajaloo õpetamine multikultuurilises klassiruumis
- ↳ Bioloogia õpetamine multikultuurilises keskkonnas
- ↳ Geograafia õpetamine multikultuurilises keskkonnas
- ↳ Matemaatika õpetamine multikultuurilises keskkonnas

Veebikursuse näidis

Iga kursus sisaldab 0,5 ainepunkti mahus ülevaadet mitmekultuurilise hariduse spetsiifikast ning 1,5 ainepunkti mahus konkreetse aine õpetamise ja õppimise eripära mitmekultuurilises klassis. Erandiks on Tartu Ülikooli kursus „Multikultuuriline haridus“, mille 2 ainepunkti käsitlevad kultuuride paljusust ja õppeprotsessi korraldamist multikultuurilises ühiskonnas.

Valmimise käigus testiti kursusi veebipõhise õppe kaudu nii tasemeõppes osalevate üliõpilaste kui ka täienduskoolituses õppivate tegevõpetajate poolt. Igale kursusele tehti ka sisuline eksperthinnang ning e-õppe alane analüüs. Kokku osales kursuste väljatöötamises eksperdi või tugiteenuse pakkujana 53 inimest.

Koolituskursused on lülitatud ülikoolide õppekavadesse ja neid pakutakse TÜ-s ja TLÜ-s läbi teaduskondade, kus kursused on registreeritud. Kursused sobivad kõikidele õpetajakoolituse sihtgruppidele nii päevase õppe ja kaugõppe tasemekoolituse kui ka täienduskoolituse raames.

Väljavõtted testgrupi tagasisidest kursustele:

„Kursus pani asjade üle mõtlema, mille peale varem ei mõelnud. Uus lähenemiski viis ehk siis kogu see e-õpe võimaldab ainega tegelemise aega valida. Võimalus töötada oma tempos. Ka hilja õhtul.“

„Meeldisid foorumi arutelud – võimalus teiste kursustestega teemade üle arutleda ja näited elust enesest. Samuti see, kui erinevatel inimestel oli erinevaid arvamusi. See andis võimaluse elava diskussiooni tekkimiseks. Meeldis ka lugeda laia silmaringiga inimeste asjatundlikke käsitlusi, see oli vägagi arendav.“

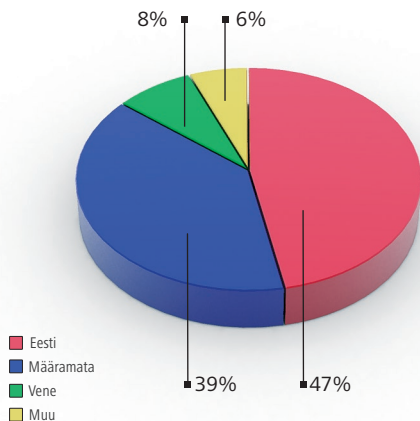
1.2. Täiskasvanute keeleõpe

a) Keeleõppekulude hüvitamise projekt *Interest*

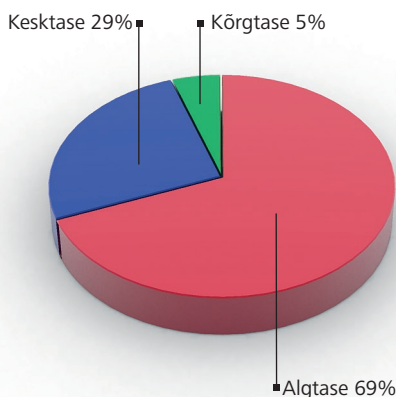
Projekt *Interest* on Euroopa Liidu rahastamise toel kestnud kuus aastat. Projekti idee on tulemuspõhine toetus keeleõppijatele, kes sooritavad riikliku eesti keele tasemeeksami. Eksami sooritamise järgselt makstakse neile tagasi 50% keele õppimiseks kulutatud rahast. Keeleõppijal on võimalik tagasimakset saada kolm korda: peale alg-, kesk- ja kõrgtaseme eesti keele eksami sooritamist.

Käesoleva programmi raames rahastati projekti *Interest* perioodil detsember 2003 – detsember 2005. Sellel perioodil kompenseeriti keeleõppekulu **3881 inimesele**. Tagasimakse saajatest kõige suurema osa (47%) moodustasid Eesti kodakondsusega isikud, 39% olid määramata kodakondsusega ja 8% omasid Vene kodakondsust. Enamus tagasimakse saajatest (69%) õppis eesti keelt algtaseme eksami sooritamiseks, veerand õppijatest taotles kesktaset ja 6% sooritas kõrgtaseme eksami. Eesti keelt õpiti peamiselt eesmärgiga omandada kodakondsus (59%), teisel kohal oli vajadus saada parem või säilitada olemasolev töökoht (39%). Eestikeelse kõrghariduse omandamise sooviga õppis keelt 11% õppureist ja 20% õppis hõlbustamiseks suhtlemist eestlastest sõprade-tuttavatega.

Joonis 1: Tagasimakse saajad kodakondsuse järgi

Joonis 2: Tagasimaksed keeletasemete järgi 1999–2005

Alates 1999. aasta aprillist, mil projekt *Interest* käivitus, on tagasimakseid tehtud kokku **11 723 keeleõppijale**. Enamik neist on sooritanud algtaseme keeleeksami, mis on piisav kodakondsuse saamiseks.

Projekti käigus tehti tihedat koostööd keelefirmadega, levitades infot keeleõppimise võimaluste ja projekti *Interest* kohta. Keelefirmadele korraldati ka infopäevi, kus keeleõppega seonduvaid päevakajalisi teemasid käsitlesid keeleõpikute autorid ning Keeleinspektiooni, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse, Maksu- ja Tolliameti ning teiste asjakohaste asutuste spetsialistid. Sellised üritused avasid keelefirmadele võimaluse luua kontakte, teha koostööd ja vahetada kogemusi.

Alates 2004. aasta jaanuarist liitus keeleõppijate tulemuspõhise toetamisega ka Eesti riik. Nimelt hüvitati riigieelarvest lisaks Phare projekti *Interest* 50%-le toetusele täiendavalt kodakondsuse taotlejatele veel 50% keeleõppekuludest. 2006. aastal, kui Phare programm on oma toetuse lõpetanud, jätkab Eesti riik keeleõppekulude 100%-list hüvitamist kodakondsuse taotlejatele.

b) Eesti keele kursused avaliku sektori töötajatele

Ida-Virumaal, Tallinnas ja Harjumaal korraldati tasuta eesti keele kursused avaliku sektori töötajatele, peamiselt politseitöötajatele, meedikutele, pääste- ja vanglatöötajatele ning muukeelsete koolide pedagoogidele. Kursused korraldati eesmärgiga võimaldada töötajatel täita ametikohast tulenevaid keeleoskuse nõudeid ja luua eeldused olemasoleva keeleoskuse parandamiseks suhtluskeele omandamise kaudu. Kokku koolitati 2004. ja 2005. aastal 1522 inimest, neist 768 Ida-Virumaal ja 754 Tallinnas/Harjumaal. Esmalt võimaldati osaleda tasuta 120-tunnistel alg- ja kesktaseme kursustel. Sellele järgnes 110-tunnine kesk- ja kõrgtaseme keeleõpe, mis sisaldas 10-tunnist spetsiaalset erialase suhtluskeele praktikat.

Kursuste läbiviijate leidmiseks korraldati konkurss, mille tulemusena said Tallinnas ja Harjumaal õiguse keeleõpet läbi viia OÜ Multilingua Keelekeskus ja OÜ Sugesto, Ida-Virumaal aga AS Kesk-Eesti Arenduskeskus.

Enamiku õppijatest (52%) moodustasid pedagoogid, veerand õppijatest olid meditsiinitöötajad ja 10% kursustel osalenuist olid politseitöötajad. Vangla- ja päästetöötajaid kokku oli samuti 10%.

25% kursusel käinutest õppis keelt algtasemele, 64% kesktasemele ja 11% kõrgtasemele.

Keeleõppe raames korraldati kursustele külastusi kultuuriasutustesse ja eestikeelsesse olmekeskonda, kutsuti tundidesse eesti keelt emakeelena kõnelevaid külalisi ja ärgitati õppijaid Interneti vahendusel suhtlema oma eestikeelsete kolleegidega.

Õppijate tagasisides toodi positiivsete külgedena välja õpetajate väga head kontakti õppijatega, nende professionaalsust ja abivalmidust ning võimalust koh-

tuda eestlastest külalistega keeletunnis. Peamiseks puuduseks leiti olevat ajanappus nii tunnis kui ka kodus õppimiseks ja õpitu vähene kordamine.

1.3. Keeleõppe lastele ja noortele

a) Keelelaagrid ja pereõppeprojektid

Keelelaagri- ja pereõppeprojektide eesmärgiks oli korraldada muukeelsetele koolinoortele praktilist eesti keele õpet väljaspool traditsioonilisi koolitunde. Selline õppemeetod annab noortele võimaluse suhelda oma eakaaslastega, tutvuda Eesti ja eestlaste olmega, arendada oma väljendusjulgust ja kõnekeeleoskust. Keelelaager koondab mitte-eestlastest ning eestlastest noored suvelaagrisse, mille eesmärk on keele- ja kultuuribarjääride tasandamine, tutvumine Eesti huvitavate paikadega, mis on muukeelsele noorele tihtilugu tuttavad ainult õpikute kaudu. Perevahetusprojektides viibivad muukeelsed lapsed paar nädalat eesti peres (valdavalt maapiirkonnas) ning osalevad aktiivselt perekonna igapäevaelus, õppides seeläbi keelt ja tutvudes eestlaste kultuuri- ja olmetraditsioonidega.

Suvi keelelaagris

2004. ja 2005. aastal toetati kokku 69 keelelaagri- ja pereõppeprojekti, milles osales **5270 last ja noort**. Projektide toetamiseks kuulutati välja 6 konkurssi: kaks pereõppeprojektidele, kolm keelelaagriprojektidele ja üks noorte koolivälise keeleõppe projektidele. Projektide keskmine pikkus (st lapse/noore viibimine keelekeskkonnas) oli 14 päeva.

Projektide seire tulemused

Koolivälise keeleõppe projektid on jätkuvalt populaarsed nii muukeelsete noorte kui ka nende vanemate hinnangul. Kogu ümbruskonda kaasavate keeleülesannete, spordi, ekskursioonide, mängude ja meisterdamise käigus toimuv keele omandamine on märkamatu ja erineb olemuslikult keeletunnis toimuvast õppetööst. Nii mõnigi laps oli suve lõppedes ise üllatunud, kuivõrd tema eesti keele häälde või sõnavara olid paranenud.

Armastatuimad paigad keelelaagrite korraldamiseks on juba mitmeid aastaid olnud Lõuna-Eesti ja saared. Laagrite korraldajad võib jagada kahte rühma – õpetajad, kes korraldavad laagreid oma kooli õpilastele ja teised, kes korraldavad laagreid oma linna/maakonna lastele. Heameel on tõdeda, et märgatavalt on tõusnud kohalike omavalitsuste toetus keelelaagri projektidele kaasfinantseerimise näol.

Pereõppeprojektides osalenud noored hindasid eelkõige peredes valitsevat rahulikku ja sundimatut õhkkonda, ümbritsevat loodust ja vaikust, tegutsemisvabadust, suhtlemist ja uusi kogemusi. Välja toodi, et pereõppe ei ole pelgalt keeleõppe, vaid võimaldab muukeelsetel noortel eestlastega suhelda ja eesti eakaaslaste seast sõber leida. Suurtest linnadest pärit lastele meeldis võimalus tutvuda maaeluga ning veeta osa oma suvevaheajast maal. 85% pereõppeprojektides osalenud lastest soovis samasse perre tagasi tulla.¹

Pereõppeprojektides osalevate perede võrgustik on loodud 13 maakonnas. 76% peredest on mitmeaastase pereõppekogemusega. Põhjusena, miks eesti pered üldse pereõppes osalevad, domineerivad sotsiaalne ja emotsionaalne külg: huvi, oma lastele ja lastelastele seltsiks ja sõbraks teise lapse leidmine, oma lastes sallivuse kasvatamine teiste rahvuste suhtes, uus väljakutse, uue kogemuse saamine, vaheldus pereellu ning vene keele praktiseerimine. 60%-l peredest on jätkunud kontaktid nende juures olnud muukeelsete lastega. Helistatakse, vahetatakse meile, saadetakse tähtpäevadeks õnnitluskaarte, käiakse vastastikku külas ka ilma projekti vahendusega.²

¹ 2005. aasta suvel pereõppeprojektides osalenud eesti perede monitooringu aruanne, Ermo Voole, Lembi Tigane, september 2005

² samas

Tabel 3. Kokkuvõtte keelelaagritest ja pereõppeprojektidest

Periood	Konkurss	Projektide arv	Rahastatud summas	Projektides osalenud laste arv
Juuni–august 2004	Pereõppeprojektid 2004	3	109 320	39
Juuni–august 2004	Keelelaagriprojektid 2004	5	417 495	195
Juuni–august 2005	Pereõppeprojektid 2005	6	1 627 875	582
Juuni–august 2005	Keelelaagriprojektid 2005	21	3 181 636	1172
August 2005	Keelelaagriprojektid august 2005	6	281 282	124
Oktoober–detsember 2005	Noorte koolivälise keeleõppe projektid 2005	28	3 530 452	3158
Kokku		69	9 148 059	5270

Väljavõtte Postimehes (31.12.2005) ilmunud artiklist „Laste keeleõpe varjati köieronimise taha“

Tavalisi keeletunde laagris ei olnud, sest eesmärgiks seati, et lapsed arendaksid keeleoskust tegevuse käigus. Võistkondade koostamisel pidasid juhendajad silmas, et emakeelena eri keeli rääkivad lapsed satuksid ühiselt tegutsema ning peaksid selle käigus tahes-tahtmata suhtlema. „Mitte midagi, mitte kedagi,“ tulevad Kallaste vene tüdrukud meelde eestikeelseid väljendeid, mis nelja keelelaagri päevaga kõrvade vahele pidama jäänud.

Suvi keelelaagris

b) Metoodiline materjal keelelaagrite pedagoogidele

Keelelaagrite õpetajatele koostati metoodiline abimaterjal – 56 töölehte – keeleõppe paremaks teostamiseks keelelaagris. Töölehed täiendavad 2003. aastal avaldatud „Keeleõpetaja laagri raamatut“ (S. Laidla, Ü. Lennuk, Tallinn 2003) ja sisaldavad sõnakaarte, grammatikaharjutusi, dialooginäiteid, praktilisi ülesandeid keelekeskkonnas, ülesandeid

tugiõpilasega jne. Töölehed avaldati Internetis Integratsiooni Sihtasutuse koduleheküljel www.meis.ee ja nende tutvustamiseks korraldati õpetajatele ühepäevane seminar 2005. aasta sügisel.

c) Koolitus keelelaagrite- ja pereõppe korraldajatele ning laagrites osalenud lastele

Keelelaagrite õpetajatele ja keelelaagri- ja pereõppeprojektide organisatoritele korraldati projekti käigus koolitusi, kus õpiti koostama ja esitama projekti- taotlusi ja teostama efektiivset finantsjuhtimist. Lisaks said 100 keelelaagrite õpetajat ja 20 projektijuhti haridusministri määruses (nr 51; 13.09.04) nõutava projektlaagri kasvataja kvalifikatsioonikoolituse. Koolituse tulemusel omandatud litsents võimaldab koolitatutel töötada 5 aasta kestel keelelaagriprojektides õpetajate ja kasvatajatena.

100 keelelaagris osalenud last käis 2005. aasta oktoobris koolitusel, mis käsitles sallivust erinevate kultuuride suhtes. Päeva kestel, mille eesti- ja muukeelsed lapsed Tallinnas koos veetsid, õpiti tähele panema erinevusi enda ümber, räägiti tänapäeva noorte sallivusprobleemidest ja mängiti rollimänge.

Hinnang projektile

Kuna aastatel 2003–2005 oli viimane kord, mil Euroopa Liidu Phare programm toetas eesti keele õpet, asetati erilist rõhku programmi tulemuste jätkusuutlikkuse ja edasise iseseisva toimimise tagamisele.

Ülikoolides välja töötatud õpetajate koolituskursused on lülitatud ülikoolide õppekavadesse ja neid pakutakse nii taseme-, ümberõppe kui ka täienduskoolituse raames. Koolitusprogrammide väljatöötamiseks

moodustatud kahe kõrgkooli ekspertidest koosnev tööühm jätkab ka edaspidi õpetajakoolituse arendamist ning vastavate programmide väljatöötamist.

Projekti *Interest* raames oma töötajatele keelekursusi korraldama ajendatud asutused ja tööandjad jätkavad töötajatele keeleõppevõimaluste loomist ja õppe toetamist. Sotsiaalsete sihtrühmade keeleõpe on toonud välja vajadusi ja loonud eeldused uute samalaadsete projektide käivitamiseks. Tasuta eesti keele õppe võimalusi muukeelsetele politsei- ja päästametnikele pakub Euroopa Struktuurfondidest rahastatav projekt „Eesti-sisesed tööjõulähetused keelepraktika eesmärgil” ning kavandamisel on samalaadsed projektid muukeelsetele pedagoogidele.¹

Keelelaagrite ja perevahetusprogrammide puhul on aastate jooksul välja kujunenud üle-eestiline kogemustega projektijuhtide võrgustik, mida võib pidada oluliseks tugisüsteemiks antud projektide jätkumisel ning edasiarendamisel.² Nii eesti- kui ka muukeelsete laste ja nende vanemate nõudlus keelelaagrite järele on aastate jooksul üha tõusnud. Samuti on perevahetusprogrammides osalenud eesti perede valmisolek edasiseks pereõppe korraldamiseks väga kõrge. Eesti riik jätkab suviste koolivälise keeleõppe projektide rahastamist.

Keelelaagrite ja perevahetusprogrammide raames toimuva eesti keele õppe jaoks on välja töötatud õppematerjale, mida on tutvustatud laiale projektide korraldajate ringile ning mis on tehtud kõigile kättesaadavaks Interneti vahendusel.

Projekti tegevuste jätkusuutlikkust toetavad ka tegevuste jätkamiseks vajalike kompetentside koondamine ning edasiandmine koolituste läbiviimise näol, mis võimaldaksid koolitusel osalenutel omandatud oskusi tulevikus kasutada. Näidetena võib tuua e-õppe võimaluste ja oskuste tutvustamist õpetaja-koolitusprogrammide väljatöötamisega tegelevatele aineekspertidele, keeleõppefirmade töötajatele ning keelelaagrite ja pereõppe projektijuhtidele korraldatud koolitusi. Samuti on jätkusuutlikkuse eelduseks tegevustesse kaasatud spetsialistide ringi koondamine ja sellega nende edasiste kontaktide ja koostöövõimaluste parendamine.

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 „Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale” vahehindang. TNS Emor, detsember 2005, lk 31

<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

² samas, lk 32

KOMPONENT 2:

ÕPETAJATE ÜMBERÕPE JA TÄIENDKOOLITUS

Projekti läbiviimise periood:

23.08.2004–15.01.2006

Projekti läbiviija: TÜ Narva Kolledž

Lepingu kogusumma: 85 000 EUR ehk

1 329 961 krooni

Käesoleva projekti üldiseks eesmärgiks oli koolitada eesti ja vene õppekeelega koolide õpetajaid eestikeelse aineõppe läbiviimiseks vene õppekeelega põhikooli klassides (1.–9. klass) ning eesti õppekeelega kooli klassides, kus õpib erineva kultuurilise taustaga õpilasi ja/või kus õpib õpilasi, kes ei valda vabalt eesti keelt.

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
35-ainepunktilise aineõpetajate ümberõppe õppekava väljatöötamine kahes ainevaldkonnas	Välja on töötatud 40-ainepunktilise ümberõppe kursuste kava kahes põhikooli ainevaldkonnas: ajaloo ja ühiskonnaõpetuses ning loodusõpetuses ja geograafias
Koolituse läbiviimine 50 eesti ja vene õppekeelega kooli aineõpetaja seas vastavalt väljatöötatud 35-ainepunktilisele õppekavale	Koolitusel osales 51 aineõpetajat vastavalt väljatöötatud 40-ainepunktilisele kursuste kavale
4-ainepunktilise kursuse „Õpetamine multikultuurilises keskkonnas” väljatöötamine	Välja on töötatud 4-ainepunktiline kursus „Õpetamine multikultuurilises keskkonnas”
Koolituse läbiviimine 100 õpetaja seas vastavalt väljatöötatud 4-ainepunktilisele kursusele	Väljatöötatud 4-ainepunktilise kursuse on läbinud 100 õpetajat

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Ümberõpe

Ümberõppe sihtrühmaks olid aineõpetajad ja eesti keele kui teise keele õpetajad, kes vajavad täiendkoolitust, sh eestikeelsete koolide klassiõpetajad ning eesti- ja venekeelsete koolide aineõpetajad. Õpperühmade komplekteerimisel seati eelduseks kõrgem pedagoogiline haridus ja eesti keele oskus kõrgtasemel (emakeel või sooritatud riiklik eesti keele kõrgtaseme eksam). Koolituse eesmärgiks oli anda ainealased ja meetoodilised teadmised vastavate ainete õpetamiseks multikultuurses klassis.

Kuna vastavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi ettepanekule eeldab täiendava kvalifikatsiooni omandamine täiendkoolituse raames 40-ainepunktilise õppekava läbimist ning vastav nõue oleks rakendunud kavandatud kursuste lõppedes, asendati 35-ainepunktiline õppekava 40-ainepunktilise kavaga.

Projekti käigus koostati kaks õppekava: ajalugu ja ühiskonnaõpetus põhikoolis (40 ainepunkti) ning loodusõpetus ja geograafia põhikoolis (samuti 40 ainepunkti). Konkreetsete õppeainete valikul püüti ette aimata aineid, mille õpetamine hakkaks alates 2007. a toimuma vene õppekeelele gümnaasiumides eesti keeles.

Koolitusel osales kokku 51 õpetajat. 36 õpetajat, kes täitsid õppekava ning esitasid lõputöö, said Tartu Ülikooli tunnustuse, mis võimaldab õpetada vastavaid õppeaineid eesti keeles põhikooli astmes.

Täiendõpe

Multikultuurilise täiendõppe koolitusrühmad moodustati Narvas, Tartus ja Tallinnas. Lisaks õpetajatele osales koolituskursusel ka kooli juhtkonna esindajaid. Huvi käesoleva täiendõppe kursuse vastu kujunes ettenähtud osalejate arvust suuremaks, mis osutab täiendavale vajadusele vastava koolituse osas. Kokku osales täiendõppe kursusel 100 õpetajat ja kooli esindajat. Neist 69 esitas ka lõputöö ning neile omistati TÜ täiendkoolituse läbimise tunnustus.

Hinnang projektile

Kuigi huvi ümberõppe kursuste vastu oli suur, osutus mahuka koolitusprogrammi (40 ainepunkti ligi pooleteise aasta jooksul) läbimine osalejatele arvatust raskemaks. Seda vaatamata õppelepingute sõlmimisele kõigi osapoolte – koolituse läbiviija, koolitusel osaleja ehk õpetaja ning osaleja tööandja ehk koolidirektori vahel. Lepingus määratleti kooli juhtkonna valmis- ja nõusolek võimaldada õpetaja-koolitusel osalemist, vältimaks osalejate väljalangevust tasuta pakutava koolituse käigus. Phare programmi vahehinnangus¹ osutatakse, et sarnaste lepinguliste kokkulepete sõlmimine koos osapoolte õiguse ja kohustustega oleks põhjendatud ka teistes koolitusprojektides.

Ehkki kursustel osalemise tingimuseks oli eesti keele valdamine kõrgtasemel, näitas praktika, et õpetajate tegelik eesti keele oskus ei pruugi olla nõuetekohane. Seepärast anti kursustel osalemiseks võimalus ka kesktaseme oskusega aineõpetajatele, kes kohustusid omandama kõrgtaseme eesti keele oskuse kursuse lõpuks. Puudused aineõpetajate eesti keele oskustes osutavad täiendava eesti keele õppe vajadustele sihtrühmas.

Ümberõppe käigus omandatud teadmiste ja oskuste rakendamist toetasid koolitusprogrammis sisalduv vastava aine läbiviimise praktika ning samuti aine läbiviimise vaatluspraktika. Juhendatav praktika peaks sarnaste ümberõppe kursuste puhul kindlasti õppekavas olema.

1 EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehinnang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehinnang3108>

KOMPONENT 3: TÄIENDAVATE EESTI KEELE ÕPPEMATERJALIDE VÄLJATÖÖTAMINE

Projekti läbiviimise periood:

30.08.2004–31.01.2006

Projekti läbiviija: Sõnastikud koostati Tartu Ülikooli, osaühistu Filosoft ja Tartu Ülikooli Kirjastuse koostöös. Kokku osales töös 75 spetsialisti.

Lepingu kogusumma: 118 800 EUR ehk

1 858 816 krooni

Projekti eesmärk

Projekti eesmärgiks oli luua täiendavad eesti keele õppe materjalid vene õppekeele koolide 7.–9. klassile kõikides õppekava kohustuslikes ainetes.

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
12 ainesõnastiku ettevalmistamine, koostamine, toimetamine ja trükkimine	Koostatud ja toimetatud 12 aine sõnastikud, mis on kinnitatud Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse juures tegutsevates ainekomisjonides
Ainesõnastike levitamine vene õppekeele põhikoolides	Sõnastikud levitatud vene õppekeele põhikoolides ja gümnaasiumides (110 kooli) ja avalikes raamatukogudes (22)
Vähemalt kahe avaliku ürituse organiseerimine ja ühe ajaleheartikli publitseerimine, informeerimaks aineõpetajaid ja avalikkust uute sõnastike kättesaadavusest	Toimunud sõnastike esitlused Narvas, Tartus ja Tallinnas, avaldatud artikkel Õpetajate Lehes

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Sõnastiku põhiosa moodustavad mõistete selgitused koos termini muutevormide ja termini tõlkega vene keelde. Terminite definitsioonid ja selgitused on võimalikult lihtsad.

Sõnastike koostamine toimus mitmes etapis. Koostati terminiloendid ainekavade ja Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kinnitatud õpikute alusel. Loendid retsenseeriti eesmärgiga leida koostatud loendites puuduolevaid või liigseid termineid. Mõistete definitsioonide või selgituste koostamine oligi sõnastike koostamisel põhitöö. Sõnastike toimetajateks olid vastava aine õpetajad või õppejõud. Definitsioonide/selgituste sõnavara osas tehti võrdlus eesti keele

sagedussõnastikuga. See näitas autoritele, millised sõnad võivad vene õppekeele koolide lastele mõistmisraskusi valmistada. Sõnastikud toimetati keeleliselt ning retsenseeriti.

Sõnastikud jaotati vene õppekeele koolidele ja kutsekoolidele tasuta kasutamiseks. Muud huvilised, sealhulgas eesti õppekeele gümnaasiumid saavad sõnastikke kasutada avalike raamatukogude kaudu.

Hinnang projektile

Valik retsensentide hinnangutest:

„On ära tehtud suur töö, mis on kasulik nii õpilastele kui ka õpetajatele, kes hakkavad geograafiat õppima või õpetama eesti keeles. Eriti vajalik on sõnastik nendele õpilastele, kes jätkavad oma õpinguid eestikeelses õppeasutuses.“ [Retsensioon geograafia sõnastikule]

„Käesolev sõnastik soodustab eestikeelsete õpikute kasutamist ja aitab mõista füüsika tekste. Sõnastikud annavad vene õppekeele koolide õpilastele ja õpetajatele praktilise vahendi ainete õppimiseks eesti keeles.“ [Retsensioon füüsika ainesõnastikule]

„Antud bioloogia ainesõnastiku koostamisega venekeelsete põhikoolide õpilastele on tehtud suur ja tänuväärne töö. Ootame samalaadset õppematerjali ka venekeelsete koolide gümnaasiumiõpilastele.“ [Retsensioon bioloogia ainesõnastikule]

Positiivsetest aspektidest on retsensioonides esile tõstetud eestikeelsete terminite varustamist sõna põhikäänetega, samuti hästi läbimõeldud ja õpilaste jaoks arusaadavaid selgitusi. Metodoloogilisest küljest on sõnastike koostajad ja retsensendid toonud positiivse aspektina välja ka sõnastike lõppu lisatud vene-eesti terminiloendi, mis hõlbustab termini eesti vaste leidmist. Peamiste puudustena on samas välja toodud mõningaid ebatäpsusi terminite vene keelde tõlkimisel.¹

Sõnastike toimetamise ja retsenseerimise kõrval ei olnud projekti lähteülesandes ette nähtud koostatavate õppematerjalide testimist õpetajate ja õpilaste seas. Seetõttu on sõnastike õppetöös kasutamist testitud vaid osaliselt.

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

Huvi ja vajadust väljatöötatavate õppematerjalide järele võib hinnata suuremaks, kui sõnastike esialgsest tiraažist jätkub.

Projekti üheks võimalikuks jätkutegevuseks võiks olla sõnastike väljaandmine elektroonselt CD-ROM formaadis või avaldamine Internetis.

Tabel 4. Mõistete sõnastikud 7.–9. klassile

Aine	Terminite arv	Lehekülgi sõnastikus	Eksemplari arv
Matemaatika	1428	210	2000
Geograafia	1425	151	2000
Bioloogia	1544	188	2000
Keemia	1414	173	2000
Füüsika	1145	149	2000
Ajalugu	1963	208	2000
Inimeseõpetus	408	48	1000
Ühiskonnaõpetus	790	106	1000
Muusika	730	150	1000
Kunst	963	118	1000
Kehaline kasvatus	1043	115	1000
Tööõpetus	1468	181	1000
Kokku	14 321	1797	18 000

Kunstiõpetuse sõnastik

KOMPONENT 4: EESTI KEELE

OSKUSTE ARENDAMINE MUUKEELSETES

KUTSEKOOUIDES

Projekti läbiviimise periood:

16.03.2004–31.12.2005

Projekti läbiviija: Kesk-Eesti Arenduskeskus

Projektis osalesid Tartu Ülikooli eksperdid: Tiina Kikerpill ja Ülle Türk töötasid välja testid keeleoskuse mõõtmiseks; Eve Raeste ja Enn Veldi juhitud töörühmad koostasid vene-eesti sõnastikud.

Lepingu kogusumma: 154 000 EUR ehk 2 409 576 krooni

Projekti eesmärk

Vastavalt lähteülesandele oli käesoleva projekti üldiseks eesmärgiks parandada eesti keele õpetamist muukeelsetes kutsekoolides ning tõsta seeläbi kutsekoolide lõpetajate konkurentsivõimet Eesti tööturul.

Projekti konkreetsed eesmärgid olid järgmised:

- eesti ja vene õppekeelega kutsekoolide õpetajate ja õpilaste vahetus- ning koolitusprogrammi ja õpilaste vahetus- ning koolitusprogrammi raamistiku formuleerimine/väljatöötamine ning partnerlussuhete loomine eesti ja vene õppekeelega kutsekoolide vahel antud programmi läbiviimiseks;
- eesti ja vene õppekeelega kutsekoolide õpetajate ja õpilaste vahetus- ja koolitusprogrammi elluviimine, mis toetaks õpetajate eesti keele õpetamise oskusi ning õpilaste igapäevast keeleoskust ja kutsealast eesti keele oskust;
- õppematerjalide (2 ainesõnastiku) väljatöötamine, avaldamine ja jaotamine kutsekoolidele.

Käesoleva projektiga seotud tegevused hõlmavad seega kahte alategevust:

1. õpetajate ja õpilaste vahetusprogrammi läbiviimine vene ja eesti kutsekoolide vahel, milles osaleks vähemalt 100 õpilast ja 30 õpetajat 5 vene õppekeelega kutsekoolist;
2. kahe eestikeelse õppematerjali/sõnaraamatu väljatöötamine, avaldamine ja jaotamine kutsekoolidele.

Projekti sihtrühmadeks olid eesti ja vene õppekeelega kutsekoolide õpilased ja eesti keele õpetajad Eesti erinevatest regioonidest (Tallinn ja Harjumaa, Kirde-Eesti, Kagu-Eesti).

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel oli 2004. a Eestis kokku 67 kutsekooli, sh 12 vene õppekeelega kutsekooli (18% kõigist kutsekoolidest) ja 18 kakskeelset, eesti ja vene õppekeelega kutsekooli (27%). Sealjuures on kutsehariduse statistika kohaselt üksnes vene õppekeelega kutsekoolide arv viimastel aastatel vähenenud. Antud tulemus peegeldab trendi, kus vene õppekeelega rühmades toimub osaline üleminek eestikeelsele õppele ja/või liitumine eestikeelsete õpperühmadega. Kutsekoolide vene õppekeelega rühmades õppis 2004/2005. õ-a ca 10 400 õpilast, kes moodustasid 35% kutsekoolide õpilaste koguarvust. Sealjuures pole kutsekoolides õppivate eesti ja vene õpilaste suhe võrreldes 1990. aastate algusega oluliselt muutunud.

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
5 muukeelset kutsekooli osalevad vahetusprogrammis	6 muukeelset ja 6 eestikeelset kutsekooli on osalenud vahetusprogrammis
100 õpilast muukeelsest kutsekoolist saavad koolitust eestikeelses kutsekoolis	99 õpilast said koolitust eestikeelses kutsekoolis
30 õpetajat muukeelsest kutsekoolist osalevad eesti keele õppe koolitusel ja töölahetusprojektides	31 õpetajat on saanud keelekoolitust ja osalenud töölahetusprojektides
Loodud on 2 õppematerjali (sõnastikku)	Valminud on kaks sõnastikku: tervishoiu ja sotsiaaltöö sõnastik ja turismi- ja puhkesõnastik

Õpetajate ja õpilaste vahetusprogramm

Kokku osales kutsekoolide õpetajate ja õpilaste vahetusprogrammis 12 kooli, sh 6 eesti- ja 6 venekeelset kutsekooli. Projektis osalenud koolide suurem arv on tingitud eeskätt vene õppekeelega kutsekoolide huvist õppevahetusprogrammides osalemise vastu. Koolide valikul arvestati erialade kattuvust, mis võimaldaks just kutsealase eesti keele praktikat.

Muukeelsete kutsekoolide seas oli tegemist 5 Ida-Virumaa ja 1 Tallinna kutsekooliga. Ehkki koolide valikul ei lähtunud regionaalsetest kriteeriumidest,

olid projekti kaasatud seega valdavalt Kirde-Eesti kutsekoolid. Tallinna kutsekoolide huvi projektis osalemise vastu osutus tagasihoidlikuks, mida koolide esindajad põhjendasid omakorda õpilastepoolse huvi puudumisega. Kõik projektis osalenud eestikeelsed kutsekoolid pärinesid väljapoolt Tallinna/Harjumaa ja Kirde-Eesti regiooni.

Käesoleva projekti tugevuseks võib kutsekoolide õpetajate ja õpilaste hinnangul pidada just eesti keele oskuste ja erialase praktika ühendamist. Käesoleva vahetusprogrammi ettevalmistusel ja läbiviimisel toetuti sealhulgas varasemate integratsiooniprojektide raames läbi viidud eesti- ja venekeelsete kutsekoolide õpilastevahetuse kogemusele, sh Phare toetussüsteemi III etapis sisaldunud kutsekoolide õpetajate ja õpilaste vahetusprojektile.

Programmis osalejate keeleoskuse paranemise hindamiseks on vahetusprogrammi eel ja järel läbi viidud spetsiaalsed keeletestid nii üldkeeleoskuse kui ka erialase eesti keele oskuse osas, mille tulemuste põhjal saab hinnata projekti eesmärkide saavutamist ja tulemuslikkust. Muukeelsete kutsekoolide õpetajate sihtrühma puhul oli vahetusprogrammi tulemuslikkuse suurendamiseks lülitatud programmi ka praktilise õppetöö läbiviimise tingimus, mis aitab kinnistada omandatavate teadmiste ja oskuste rakendamist.

Projekti otsete eesmärkide kõrval on täiendavate saavutustena oluline välja tuua järgmisi momente:

1. Projekti tegevused on aidanud eestikeelse sihtrühma puhul vabaneda muukeelse elanikkonnaga seotud eelarvamustest ja negatiivsetest stereotüüpidest ning soodustanud eesti ja muukeelsete noorte vahelist suhtlust ja koostööd, mis on jätkunud ka vahetusprogrammi lõppedes.
2. Vahetusprogrammis osalenud muukeelsete kutsekoolide õpilaste puhul, kelle näol oli valdavalt tegemist Kirde-Eesti koolide õpilastega, on samavõrd oluline välja tuua hariduse ja tööalase mobiilsuse võimaluste teadvustamist, samuti õpingute jätkamiseks vajaliku motivatsiooni ja enesekindluse tõstmist.¹

1 EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

Ainesõnastike väljatöötamine

Teise tegevusliinina hõlmas käesolev komponent ainesõnastike väljatöötamist vene õppekeelega kutsekoolide jaoks. Ainesõnastike väljatöötamiseks loodi ekspertide meeskonnad, kes koostasid vene-eesti terminoloogia sõnastikud kahel erialal: turismi- ja puhkemajandus ning tervishoid ja sotsiaaltöö. Erialade valikul lähtuti kutsekoolide vajadustest ning varasemate sõnastike puudumisest antud valdkondades.

Mõlema aine sõnastikud sisaldavad vähemalt 3000 erialast terminit tõlkega vene keelest eesti keelde koos eestikeelsete terminite registriga. Koostatud sõnaraamatud on läbinud ka toimetamise ja retsen-seerimise.

Sõnastike tiraaž oli 500 eksemplari kummagi sõnastiku kohta, mida levitati venekeelsetes kutsekoolides. Venekeelsete kutsekoolide kõrval võib sõnastike potentsiaalsete kasutajatena näha ka muid antud valdkonna õpet pakkuvaid haridusasutusi ja koole, samuti antud valdkonnas tegutsevaid ettevõtteid ja organisatsioone (nt turismiga tegelevad ettevõtted). Sellest tulenevalt võib kaaluda sõnastike tiraaži ja jaotusvõrgu suurendamist jätkuprojektides või riigi tellimisel.

Sõnastikud kutsekoolidele

KOMPONENT 5: EESTI KEELE OSKUSTE ARENDAMINE MUUKEELSETES LASTEAEDADES

Projekti läbiviimise periood:

23.08.2004–31.12.2005

Projekti läbiviija: TÜ Narva Kolledž

Lepingu kogusumma: 85 000 EUR ehk 1 329 961 krooni

Projekti eesmärgid

Käesoleva projekti üldine eesmärk oli eesti keele õppe kvaliteedi parandamine vene õppekeele lasteaedades. Projekti konkreetseks eesmärgiks oli eesti kui teise keele õpetamise metoodika alase täiendkoolituskava koostamine ja läbiviimine lasteaedade eesti keele kui teise keele õpetajate seas ning vastavateemaliste õppematerjalide väljatöötamine ja levitamine.

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
Täiendkoolituse õppekava väljatöötamine eesti keele kui teise keele õpetajatele lasteaedades	Välja on töötatud täiendkoolituse õppekava eesti keele kui teise keele õpetajatele lasteaedades
Vastava täiendkoolituse läbiviimine 150 eesti keele kui teise keele lasteajaõpetaja seas	Koolitusel osales 153 eesti keele kui teise keele lasteajaõpetajat
Täiendkoolituse kursuse jaoks ja raames välja töötatud eesti keele õppe metoodika- ja õppematerjalide toimetamine, trükkimine ja levitamine	Välja on töötatud kolm eri nimetust eesti keele õppe metoodika- ja õppematerjale

Sarnaselt koolidega võib Eestist tegutsevaid koolieelseid lasteasutusi jagada õppekeele alusel kolme rühma: eesti õppekeele lasteaiad, vene õppekeele lasteaiad ning kakskeelsed lasteaiad, kus tegutsevad nii eesti kui ka vene õppekeele lasteaiarühmad.

Eesti Statistikaameti andmetel tegutses 2004. a Eestis 595 lasteaeda, millest eesti õppekeele lasteaiad moodustasid 78% (467), vene õppekeele lasteaiad 13% (78) ning kakskeelsed, eesti ja vene õpperühmadega lasteaiad 8% (50). Vene õppekeele lasteaiarühmades õppis 2004. a ca 13 000 last, kes moodustasid neljandiku ehk 25% kõigist lasteasutustes õppivatest eelkooliealistest lastest.

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Vajadust eesti keele õpetamise alaste koolituse järele kajastab muuhulgas sihtrühma huvi käesoleva täiendkoolitusprogrammi vastu, mida näitas aktiivne koolitusele registreerumine. Koolitusrühmad moodustati Narvas (2 rühma), Tallinnas (2 rühma) ja Tartus (1 rühm). Koolitus algas oktoobris 2004 ning lõppes juunis 2005.

Lähtuvalt sihtrühma ootustest sisaldus koolitusprogrammis eesti keele näidistundi ja vaatluspraktika läbiviimine. Täiendkoolituse (mahus 160 tundi) läbisid ja said vastavasisulise tunnistuse 153 lasteaia õpetajat.

Täiendkoolituse kursuse käigus töötati välja, toimetati ja trükiti kolm eesti keele õpetamise õppemethodilist materjali. Materjalide autoriteks olid täiendkoolituse lektorid ja kursusel osalenud tegevõpetajad. Projekti raames avaldatud eesti keele õppematerjalidest ühe koostamisel osalesid koolituskursusel osalejad. Tegevõpetajate kui õppematerjalide potentsiaalsete kasutajate otsene kaasamine soodustab oletatavalt nende õppematerjalide igapäevast aktiivset kasutamist.

Valminud materjalid (vt materjalide pildid lisas)

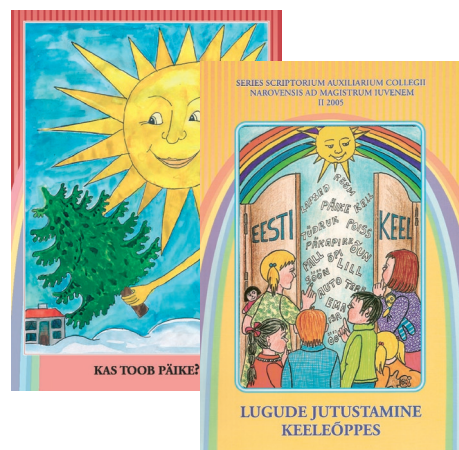
1. „Eesti keele kui teise keele õpetamine koolieelses lasteasutuses: võõrkeeleõppe meetodid, mängud ja harjutused.“ Materjal käsitletakse erinevaid keeleõppemeetodeid, mis on täiendatud erinevate mängude ja harjutustega ning on sobilikud koolieelses eas lastele kasutamiseks.
2. „Lugude jutustamine keeleõppes“. Materjal annab ülevaate meetodist, kuidas läbi erinevate lugude jutustamise on võimalik eesti keelt kui teist keelt õpetada koolieelses lasteasutuses. Kogumik sisaldab 41 erinevat lugu koos metoodiliste näpunäidetega. Autoriteks on 41 täiendkoolituse läbinud õpetajat.
3. „Eesti keele õppimist toetav pildiseeriade sari.“ Materjal sisaldab eestikeelseid luuletusi, värvilisi pilte õpetajale ning must-valgeid lastele. Samuti on kaasas metoodiline juhend. Must-valged pildid on mõeldud lastele ise värvimiseks ja joonistamiseks. Seega on tegemist ka käeliselt aktiivse õppematerjaliga.

Hinnang projektile

Sihtrühma huvi käesoleva täiendkoolituse vastu oli suur ning piisav osa tegutsevatest keeleõpetajatest said koolitusel osaleda. Teiselt poolt on nüüd olemas nii kogunud koolitajad, koolitusprogrammid kui ka õppematerjalid; seega oleks vastava täiendkoolituse kordamine põhjendatud.

Projekti tulemuslikkuse ja mõju hindamiseks, sh täiendkoolituse käigus omandatud teadmiste ja oskuste ning väljatöötatud õppematerjalide rakendamise jälgimiseks oleks vajalik viia koolituse järgselt lasteaedades läbi eesti keele tundide vaatlusi.

Arvestades suure osa muukeelsete lasteaedade õpetajate endiselt puudulikku eesti keele oskust, peaks jätkuvalt pakkuma võimalusi õpetajate eesti keele oskuste täiendamiseks.¹

Materjalid eesti keele õppeks lasteaias

PHARE PROGRAMMI TOETUS KEELEKÜMBLUSPROGRAMMILE

Keelekümbusmetoodika rakendamist eesti keele õpetamiseks Eesti vene õppekeelega koolides hakati ette valmistama 1999.–2000. a Eesti Haridusministeeriumi, Soome Koolivalitsuse ja Kanada Valitsuse koostöös. Esimesed varajase keelekümbuse (1.–5. klass) klassid avati vene õppekeelega koolides 2000. a. Hiline keelekümbusprogramm (6.–9. klass) käivitus vene koolides 2003. a ning samal aastal laienes varajane keelekümbus ka muukeelsetesse lasteaedadesse.

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uringud/#vahehindang3108>

Keelekümbusprogrammi elluviimist ja arengut juhib Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse struktuuriüksusena Keelekümbuskeskus. Keelekümbuskeskuse funktsioonid hõlmavad:

- õpetajate, õppejõudude, lasteaedade ja koolide juhtkondade ning haridusametnike koolitust ja nõustamist;
- koolitusmaterjalide koostamist ja väljaandmist;
- õppematerjalide koostamist ja väljaandmist;
- teadusuuringute koordineerimist;
- kogemuste vahetamist kodu- ja välismaiste partneritega;
- avalikkuse informeerimist.

Käesoleva Phare programmi raames toetatakse keelekümbusprogrammi kolme komponendi kaudu.

- Komponent 6: koolitusprogrammi ja õppematerjalide väljatöötamine hiliskeelekümbuse koolide jaoks.
- Komponent 7: hiliskeelekümbuse koolide varustamine infotehnoloogia vahenditega (arvutite ja printeritega) ning raamatukogumaterjalidega.
- Komponent 8: tehniline abi keelekümbusprogrammidele, mis hõlmab endas järgmist:
 1. konsultatiivne tugi keelekümbusprogrammi juhtimiseks ja arendamiseks, sh keelekümbusprogrammi uue juhtimismudeli väljatöötamine;
 2. psühholoogilise toetuse oskuste ja teadmiste arendamine hiliskeelekümbuse koolides.

KOMPONENT 6: HARIDUSTÖÖTAJATE KOOLITUSPROGRAMM JA ÕPPEMATERJALID HILISKEELEKÜMBLUSE KOOLIDELE

Projekti läbiviimise periood:

5.05.2004–31.12.2005

Projekti läbiviija: Kesk-Eesti Arenduskeskus

Lepingu kogusumma: 715 000 eurot ehk 11,2 miljonit krooni.

AS-i Kesk-Eesti Arenduskeskus projektimeeskonna põhieksperdid olid projektidirektor Tiit Ruisu, koolituse projektijuht Ülo Peets ja õppematerjalide projektijuht Vello Talviste. Lisaks põhieksperditel olid projektimeeskonda kaasatud Hiie Asser (keelekümbuse metoodika koolituse peaekspert), Koidu Tani-Jürisoo (keelekümbuse metoodika koolituse ekspert) ning paljud teised eksperdid, koolitajad, nõustajad, õppematerjalide loojad jt. Projekti aitas ellu viia allhankijana Avatud Meele Instituut. Projektimeeskond tegi tegevuste elluviimisel tihedat koostööd tellija Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse ja selle allüksuse Keelekümbuskeskusega.

Projekti eesmärgiks oli töötada välja ja viia ellu hiliskeelekümbusprogrammi mudel, mis oleks efektiivne, (ressursiliselt) võimaldatav ning ka edasi laiendatav. Antud mudel peaks vastama Eesti muukeelse elanikkonna vajadustele, toetades nende integratsiooni riigi poliitilisse, sotsiaalsesse ja majanduslikku ellu.

Keelekümbuse koolitus

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
MEIS Keelekümbluskeskuse poolt heaks kiidetud koolitusvajaduse uuringu tulemused ja koolitusplaan	Selgitatud on välja kõigi sihtgruppide koolitusvajadus. Koostatud koolitusplaan, mis on kiidetud heaks MEIS Keelekümbluskeskuse poolt
Õppekavad ja koolitusmaterjalid välja töötatud	Kõigi sihtgruppide õppekavad on välja töötatud ja vastavad koolitusmaterjalid koostatud
80 aineõpetajat on osalenud hiliskeelekümbuse meetoodika koolitusel (40 päeva)	95 aineõpetajat on osalenud hiliskeelekümbuse meetoodika koolitusel
Klassivaatluse läbiviimine ja tagasiside andmine 80 aineõpetajale	On toimunud 80 aineõpetaja õppetöö vaatlused ning sellekohase tagasiside andmine vähemalt 5 korral
15 õppealajuhatajat ja 10 kooliinspektorit on osalenud hiliskeelekümbuse meetoodika koolitusel (10 päeva)	26 inimest on osalenud hiliskeelekümbuse meetoodika koolitusel
15 koolijuhti, 10 kohaliku omavalitsuse esindajat ja 5 Haridus- ja Teadusministeeriumi ametnikku on osalenud hiliskeelekümbuse programmi juhtimisekoolitusel (10 päeva)	38 inimest on osalenud hiliskeelekümbuse programmi juhtimise koolitusel
15 koolimeeskonda (6 inimest meeskonnas) on osalenud strateegilise planeerimise koolitusel (10 päeva)	109 inimest on osalenud strateegilise planeerimise koolitusel
Koolituse läbivustaseme hoidmine 95%	Hoitud on 95%-list koolituse läbivuse taset
Hiliskeelekümbuse koolidele on välja töötatud õppematerjalide 8–10 aines	Loodud on 1020 töölehte 10 õppeaines. Töölehed on testitud, toimetatud ja trükkimiseks ette valmistatud
Hiliskeelekümbusprogrammalased teadmised on hästi juhitud ja kättesaadavad	Koostatud ja heaks kiidetud on teadmiste juhtimise plaan, mis toetub muuhulgas koolitussessioonidest ja juhtimistegevustest kogutud teadmiste

Projekti konkreetseteks eesmärkideks olid:

- hiliskeelekümbuse koolitusstrateegia, -plaani ja -programmi väljatöötamine hiliskeelekümbuse koolide jaoks;
- hiliskeelekümbuse koolituse läbiviimine ja rakendamine hiliskeelekümbuse koolides;
- õppematerjalide väljatöötamine hiliskeelekümbuse koolide jaoks;
- hiliskeelekümbusprogrammi tõhus juhtimine kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi tasandil;
- hiliskeelekümbusprogrammiga seotud teadmiste tõhus juhtimine ja kättesaadavaks tegemine.

Projekti kõige mahukamaks ülesandeks oli hiliskeelekümbusealase koolituse korraldamine. Koolitused olid suunatud neljale sihtrühmale:

- hiliskeelekümbuse meetoodika koolitus aineõpetajatele, sh klassivaatluse läbiviimine ja tagasiside andmine;
- hiliskeelekümbusmeetoodika võtmeelemente käsitleva koolituse läbiviimine õppealajuhatajatele ja kooliinspektorile;
- hiliskeelekümbusprogrammi juhtimist käsitleva koolituse läbiviimine koolidirektoritele, kohaliku omavalitsuse esindajatele ja Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatele;
- keelekümbuse strateegilist planeerimist käsitleva koolituse läbiviimine koolimeeskondadele.

Koolituste kokkuvõte on esitatud järgnevas tabelis:

Tabel 5. Keelekümbuse koolituste koondtabel

Sihtgrupp	Koolituse maht (päevades)	Osalejad				
		Eesmärk	Planeeritud	Tegelik	Tunnistused	Läbivus %
Aineõpetajad	40	80	86	95	84	105
Õppealajuhatajad ja inspektorid	10	25	25	26	24	96
Koolidirektorid, KOV esindajad ja HTMI esindajad	10	30	30	38	29	97
Koolimeeskonnad	20	90	104	109	92	102

Koolituste tulemusena saavutati osalejate seas märkimisväärne 95% läbivuse tase. Ühtlasi näitas koolituste tagasiside kokkuvõtte, et osalejate rahulolu koolituste ja nõustamistega oli üle 90%.

Keelekümbly vahetus

Töölehtede loomine ainete õppimiseks eesti keeles

Projekti ühe tegevusena loodi 1020 A4 formaadis töölehte 8–10 ainele (7.–9. klass). Töölehtede kasutamiseks koostati meetodiline juhendmaterjal. Alljärgnevalt on esitatud ülevaade töölehtede arvust ainete lõikes.

Tabel 6. Töölehtede arv eri ainetes

Aine	Töölehtede arv
Matemaatika	100
Geograafia	100
Bioloogia	100
Füüsika	100
Keemia	100
Ajalugu	120
Muusikaõpetus	100
Kunstiõpetus	100
Tööõpetus	100
Kehaline kasvatus	100

Hinnang projektile

Projekti elluviimise perioodil viidi keelekümblyõpilaste seas läbi 3 uuringut. Esimene uuring korraldati detsembris 2004, teine juunis 2005 ja kolmas detsembris 2005. Viimane uuring tõi välja olulise tõusu õpilaste hinnangus oma keeleoskusele ja kõrgele motivatsioonile. 87% küsitletud õpilastest andis

positiivse hinnangu väitele: „Minu eesti keele oskus on paranenud“. 83% õpilastest vastas positiivselt väitele: „Olen rahul õppimisega keelekümblyklassis“ ja 81% hindasid positiivselt väidet: „Saan ainete õppimisega eesti keeles hakkama“.

Lähtudes tegelikkuses aset leidnud hiliskeelekümblyprogrammi laienemisest, on lähteülesandes ette nähtud 15 kooli asemel laiendatud projekti tegevusi 16 uuele hiliskeelekümblyprogrammiga liitunud koolile. Koolitusprogrammi kaasatud 16 koolist 7 avasid hiliskeelekümbly klassid 2004. a sügisel, 5 kooli avasid klassid 2005. a sügisel, ülejäänud koolides toimub vastavate klasside avamine 2006. aastal. Seega tuli koolitusprogrammi koostamisel ja rakendamisel arvestada asjaoluga, et enam kui pooltel koolitusprogrammis osalevatel koolidel puudus varasem või olemasolev kogemus hiliskeelekümblyprogrammi praktilise rakendamise osas.¹

Projektiga hõlmatud sihtrühmade seisukohast on oluline, et koolitusprogrammiga oli kaasatud nii koolisiseseid (õpetajad, kooli juhtkond) kui ka kooliväliseid sidusrühmi (kohaliku omavalitsuse ja Haridus- ja Teadusministeeriumi ametnikud). See on eelduseks, et hiliskeelekümblyprogrammi rakendamine toimuks edukalt programmi juhtimisega seotud erinevatel tasanditel.²

1 EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005, lk 84
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>

2 samas

KOMPONENT 7: HILISKEELEKÜMBLUSE

KOOLIDE VARUSTAMINE INFOTEHNOLOOGIA

VAHENDITEGA NING

RAAMATUKOGUMATERJALIDEGA

Projekti läbiviimise periood: esimene

hange: juuli–november 2004 ja teine

hange: aprill–august 2005

Projekti läbiviija: Apollo Raamatud AS ja

Microlink Eesti AS

Lepingute kogusumma: 193 586 EUR

ehk 3 028 962 krooni

Projekti eesmärk

Projekti eesmärgiks oli varustada 20 hiliskeelekümb-luskooli arvutite ja printeritega ning täiendada koolide raamatukogusid eestikeelsete materjalidega.

Komponendi oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
15 hiliskeelekümb-luskooli on varustatud vajalike sead-mete ja õppematerjalidega	20 hiliskeelekümb-luskooli on varustatud vajalike seadmete ja õppematerjalidega
	37 arvutit ja 20 printerit
	200 erinevat õppematerjali ühe kooli kohta; 28 940 õppe-materjali kokku 20 kooli peale

Esiplaneeritud sihtgrupp oli 15 hiliskeelekümb-lusprogrammiga liituvat kooli, kuid programmiga liitus 16 uut kooli ning lisaks peeti vajalikuks toetada ka nelja hiliskeelekümb-luse pilootkooli, et soodustada pilootkoolide ja uute liitunud koolide vahelist koostööd ning kogemuste ja teadmiste jagamist.

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Tegevuse elluviimiseks korraldati rahvusvaheline hankekonkurss. Arvutite ja printerite tarnijaks valiti välja Microlink Eesti AS, kes saatis hiliskeelekümb-luskoolidesse kokku 37 arvutit ja 20 printerit. Vastavalt koolide suurusele saadeti ühte kooli 1–2 arvutit (koos vastava tarkvaraga) ja 1 printer. Arvutite ja printerite abil loodi õpetajatele tehnilised tingimused õppe-materjalide loomiseks ning tundide ettevalmistamiseks ja tagati elektroonilise suhtlemise võimalused keelekümb-lusõpetajatega. Hanke kogumaksumus oli 50 450 eurot / 789 370 krooni.

Eestikeelsete materjalide hanke võitis Apollo Raamatud AS, kes pani kokku 168 erinevast materjalist koosnevad komplektid 20-le koolile. Materjalide seas oli mitmekesine valik raamatuid eestikeelse õppe läbiviimiseks erinevates ainetes. Arvestatud oli nii materjalide sobivust erinevates kooliastmetes kui ka õpetajate tööd toetavaid tegureid.

Vene õppekeele koolide raamatukogudes on eestikeelsete materjalide osakaal suhteliselt väike. Peamiseks põhjuseks on rahaliste vahendite nappus. Õppematerjalide komplekteerimiseks saadakse raha kooli pidajalt (vaid õpikukogu on komplekteeritud riigieelarvelise toetuse summadest). Kooli pidaja eelarvelistest vahenditest tuleb aga katta sedavõrd palju kooli igapäevaseks toimimiseks olulisi püsikul-lusid, et eestikeelse kirjanduse ost pole kujunenud prioriteediks. Samuti on vene õppekeele koolid eestikeelset kirjandust soetanud valdavalt projek-tipõhiselt (taotlused Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutusele, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile jmt). Esiplaanil on olnud mitmekesisus ja seetõttu pole koolide vajadused eestikeelse kirjanduse järele oluliselt vähenenud. Hiliskeelekümb-luskoolidel on tavapärasest suurem eestikeelse kirjanduse ja lisamaterjalide vajadus õppeprotsesside läbiviimisel. Antud koolidel tuleb väga lühikese perioodi jooksul paljudes ainetes minna venekeelselt õppelt üle eestikeelsele õppele.

Mõningad koolidele saadatud materjalid:

„Väike entsüklopeedia 2002“, „Eesti elusloodus“, „Eesti jõed“, „1000 loomariigi palet“, „Lapse oma kalameheraamat“, „Rulluisutamise“, „Metsik tulevikumaailm“, „Iidne Hiina“, „Keskaeg“, „Pühakud ja ristirüütlid“, „Nimkeha“, „Sport XX sajandil“, „Spordilegendid“, „Seljatas sada meest“, „Lustakaid lugusid Lurichist“, „21 maailmakuulsat teadlast“, „Paeluv multimeedia“, „Kunstiajalugu kujundites“, „Ooperilood“, „1000 tartlast läbi aegade“, „Kirjanduslikke paiku Eestis“, „Paiklikud ennemuistsed jutud“, „Eesti kultuurilugu“, „Sajandi sada Eesti suurkuju“, „130 aastat eesti laulupidu-sid“, „Eesti rahva elulood I-II“, „Eesti hünni, lipu ja vapi saamislugu“, „Eesti mõisad“, „Küsimisi-kostmisi elementidest ja keemiast üldse“, „See müstiline armastus“, „Kuidas sõpradega hakkama saada“, „Havi käsul. Vene muinasjutud“, „Kasvatuse eri kultuurides I“, „Pedagoogilise psühholoogia

käsiraamat”, „Kehahoiu ABC”, „Suhtlemisostkustest õpetamisel ja juhtimisel”, „Arengupsühholoogia alused”, „Kuidas õppeprotsess kasvatab?”, „Rütmika – loov liikumine. Metoodiline käsiraamat”, „Jäneste pulmad” (sari „Minu esimene raamat”), „Midli-Madli tilpamised” (sari „Minu esimene raamat”), „Nösperi Nõnni natuke” jms.

Õppematerjalide hanke lepingu kogumaht oli 152 062 eurot / 2 379 000 krooni. Kuna hangete tegelikud maksumused kujunesid planeeritud eelarvest odavamaks, siis otsustati eelarve jäägi osas kuulutada välja täiendav hange.

Teise hanke eesmärgiks oli samuti varustada 20 hiliskeelekümbluskooli raamatukogu eestikeelsete õppematerjalidega, mille seas on nii audiovisuaalseid materjale kui ka sõnastikke ja käsiraamatuid. Audiovisuaalsed materjalid ehk auvised aitavad keelekümb-luse õpilastel harjuda mitmesuguste semantiliste, süntaktiliste ja graafilis-kõlaliste süsteemidega. Keele-kümb-luse õpilane vajab eesti keele vabaks valdamiseks erinevate kõnelejate kuulamise võimalust, et kõneleja kõnetempo, tämber, aktsent või murrak ei oleks kõne mõistmisel enam segavad asjaolud. Auviste hulgas oli nii videofilme, näiteks „Arabella, mereröövli tütar”, „Lepatriinude jõulud”, „Sügis”, „Jääaeg”, „Pipi Pikksukk” kui ka CD-plaate, nagu „Kooli folklooriko-gumiku CD”, „Väikevend ja Karlsson katuselt”, „Onu Remuse jutte”, „Loodushääled – öö hääled Eestimaa looduses” jms.

Sama hanke raames soetati keelekümb-luskoolidele klassikomplektidena sõnastikke ja käsiraamatuid, mida õpilased vajavad eestikeelsete sõnade tähenduse, muutmiseviisi ja ortograafia kontrollimiseks ning harjumiseks eesti tähestikuga. Iga kool sai 60 eksemplari „Õpilase ÕS-i” ja „Eesti-vene sõnaraama-tut” ning lisaks väiksemates kogustes eesti keele käsiraamatuid, nagu „Eesti Ortograafia”, „Eesti keele käsiraamat” jms.

Teise hanke kogueelarve oli 55 603 eurot / 869 998 krooni. Teine hange viidi läbi 2005. aasta kevadel ning materjalid jõudsid koolidesse juunis 2005. Materjalid tarnis koolidesse Apollo Raamatud AS.

Kahe hankega soetati kokku 200 erinevat õppe-materjali ning hiliskeelekümb-luskoolidesse saadeti üle 28 000 eksemplari väärtuslikke abimaterjale eesti-keelse õppe korraldamiseks.

Tabel 7. Hiliskeelekümb-luskoolid

Karjamaa Gümnaasium
Tallinna Pae Gümnaasium
Narva Humanitaargümnaasium
Tapa Vene Gümnaasium
Narva Vanalinna Riigikool
Tallinna Mustjõe Gümnaasium
Kohtla-Järve 3. Keskkool
Kohtla-Järve Slaavi Gümnaasium
Narva Joala Kool
Pähklime Gümnaasium
Narva Soldino Gümnaasium
Haapsalu Üldgümnaasium
Pärnu Hansagümnaasium
Kehra Keskkool
Sillamäe Eesti Põhikool
Tartu Annelinna Gümnaasium
Tallinna Humanitaargümnaasium
Lasnamäe Gümnaasium
Kohtla-Järve Tammiku Gümnaasium
Tallinna Laagna Gümnaasium

KOMPONENT 8: TEHNILINE ABI

KEELEKÜMBLUSPROGRAMMILE

Projekti läbiviimise periood:

30.04.2005–01.03.2006

Projekti läbiviija: PriceWaterhouse Coopers

Advisors AS

Lepingu kogusumma: 41 857 EUR ehk

654 919 krooni

Projekti eesmärk

Projekti eesmärgiks oli konsultatsiooniteenuse osutamine Haridus- ja Teadusministeeriumile ja Mitteeestlaste Integratsiooni Sihtasutusele toetamaks keelekümbusprogrammide juhtimist ja arendamist ning tõstmaks programmi juhtimise ja rakendamise suutlikkust psühholoogialase koolituse läbiviimise toel hiliskeelekümbuse koolides.

Projekti oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
Koostada keelekümbusprogrammide juhtimismudel	Keelekümbusprogrammide juhtimismudel koostatud
Korraldada 40 õpetajale psühholoogilise nõustamise koolitust	41 õpetajat osalevad 2 x 2-päevasel psühholoogilise nõustamise koolitusel

PriceWaterhouse Coopers Advisors AS projektimeeskonna põhieksperdid olid juhtimiskonsultatsiooni meeskonna juht Mart Mägi, juhtimiskonsultant Rando Rannus, juhtimiskonsultant Heidi Kakko ja psühholoogiline nõustaja-koolitaja Liina Randmann.

Projektimeeskond tegi tegevuste elluviimisel tihedat koostööd tellija Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Mitteeestlaste Integratsiooni Sihtasutuse ja selle allüksuse Keelekümbusekeskusega.

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Projektimeeskonna ülesanded jagunesid kaheks paralleelseks tegevuseks – juhtimiskonsultatsiooniks ja psühholoogilise toetuse koolituseks.

Juhtimiskonsultatsioon

Projekti ellukutsumine oli mõjutatud keelekümbusprogrammide juhtimisega kaasnenud muutustest, millest olulisemad olid:

- programmis kaasatud ning koordineeritavate koolide ja lasteaedade arvu märgatav kasv (2004. aastal: 16 kooli; 2005. aastal: 47 kooli ja lasteaeda);
- programmi rakendamise aluseks oleva Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Mitteeestlaste Integratsiooni Sihtasutuse vahelise koostöölepingu lõppemine 31. detsembril 2005;
- osapooltel puudus selge nägemus keelekümbusprogrammide koordineerimisest, selle eesmärkidest ja edasisest arengust peale Riikliku Integratsiooniprogrammi lõppu 2007. aastal;
- programmi rahastamise muutused 2006. aastal, mil lõppeb programmide juhtimise toetamine välisabilepingute raames.

Muudatustest tulenevalt oli juhtimiskonsultatsiooni ülesanneteks kaardistada keelekümbusprogrammide juhtimise hetkeolukord ning koostada keelekümbusprogrammide juhtimismudel koos tegevuskavaga vastava juhtimismudeli elluviimiseks, mis hõlmaks tegevusi nii muudatuste väljatöötamiseks ja ellurakendamiseks kui ka rakendamise järelvalveks ja tulemuslikkuse hindamiseks. Ühtlasi tuli ekspertidel täpsustada keelekümbuskeskuse rolli, vastutusala ja strateegilisi eesmärke.

Hetkeolukorra kaardistuse tulemusena leidsid eksperdid, et strateegilisel riiklikul tasandil ei tegeleta keelekümbusprogrammide juhtimisega piisavalt, kuna fikseerimata on riiklikud eesmärgid keelekümbuse rakendamise ja rolli kohta. Ühtlasi on keelekümbusprogrammide juhtimisel seni olnud tegemist projektipõhise juhtimisstruktuuriga. Lisaks on keelekümbusprogrammide ulatus ja kestvus suurenenud ning vajab konkreetsemat defineerimist sihtrühma ja teenuse pakkumise osas.

Arvestades programmi mahu kasvu ja valitud strateegiat 2004.–2008. aastateks, tuleb ekspertide hinnangul loobuda projektipõhisest lähenemisest ning juhtida keelekümbust kui Eesti haridussüsteemi integreeritud osa, lähtudes järjepidevuse põhimõtetest ja

jagades selleks vajalikud rollid ja vastutuse erinevate programmi juhtimisega ja rakendamisega seotud osaliste vahel (Haridus- ja Teadusministeerium, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus ja Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Keelekümbluskeskus).

Keelekümblusprogrammide juhtimise mudeli koostamiseks viidi läbi peamiste juhtimistegevuste ja keelekümblusprogrammide juhtimise ja rakendamisega seotud institutsioonide hindamine, eesmärgiga leida sobivaimad rollikandjad peamiste juhtimistegevuste jaoks. Uue juhtimismudeli kohaselt on peamised rollikandjad:

- **Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Keelekümbluskeskus**, kelle roll erinevate rakendus-tegevuste elluviimisel väheneb, kuid kelle kanda jääksid peamised keelekümblusspetsiifilist oskusteavet nõudvad juhtimistegevused: programmide arendamine, lähtudes riiklikust eesmärgist ja koordineerivad ja nõustamistegevused, lähtudes teiste juhtimisorganite vajadustest. Lisaks peaks Keelekümbluskeskus kandma teavitamise, koolitamise ja nõustamisalase koostöö ja uuringute koordineerivat rolli;
- **Haridus- ja Teadusministeerium**, kellel on Keelekümbluskeskuse kõrval aktiivne roll keelekümbuse kui pedagoogilise meetodi arendamisel ja strateegilisel juhtimisel. Ministeeriumilt eeldatakse suuremat panust koostöös haridusasutuste omanike (kohalike omavalitsuste) ja Keelekümbuse Lapsevanemate Liiduga, eelkõige keelekümbuse riiklike eesmärkide fikseerimise ja teavitamise osas. Keelekümbusalase järelvalve teostamisel ja tulemuste analüüsimisel on tegev koos oma valdkonna rakendusüksuse loodava Kooliametiga;
- **liitunud haridusasutus** (kool/lasteaed), kelle roll keelekümbusprogrammide arendamise, teavitamise ja nõustamise osas eeldatavasti suureneb. Eelkõige puudutab see aktiivsemat positsiooni keelekümbusprogrammide osas avalikkuse (laps/vanem/kohalik omavalitsus) teavitamisel, liitunud haridusasutuste omavahelisel infovahetusel, asutusesisesel nõustamisel, õppevara kasutamise seirel ja täiendamisel, keelekümbuse meetodi rakendamisest tingitud vajalike muudatuste planeerimisel ja elluviimisel;

➤ **lepingulised (koolitatud) nõustajad** ehk eksperdid, kes suudavad pakkuda Keelekümbluskeskusele tuge keelekümblusspetsiifilist teadmist nõudvates tegevustes ehk valdkonna uute spetsialistide koolitamisel ja arendamisel, keelekümbuse tutvustamisel avalikel üritustel ja programmist teavitamisel, liitunud haridusasutuste nõustamisel ja teabematerjalide ettevalmistamisel ja levitamisel, nõustamisel õppekavade ja -vara osas, koolitusvajaduste kirjeldamisel ja erinevate koolitustegevuste elluviimisel, õppevara arendamisel ja koostamisel ning uuringute planeerimise ja teostamise tegevustes. Oluline roll on sõltumatutel ekspertidel (ja teenusepakkujatel) kanda järelvalve ja kontrollitegevuste osas, järelvalve teostamise ja tulemuste analüüsi osas;

➤ **Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus**, kelle roll on administratiivjuhtimine ja tugiteenuste pakkumine keelekümbusele, peamiselt finantseerimise kaasamise ja projektide juhtimisega seotud tegevused.

Lisaks juhtimismudeli kaardistamisele määratlesid eksperdid Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Keelekümbluskeskuse rolli ja vastutuse uues juhtimismudelis, kujundasid keelekümbusteenuste miinimumpaketi ja optimaalse eelarve ning tegid ettepanekud juhtimismudeli elluviimiseks vajalike muudatuste tegevuskava osas.

Phare programmi vahehinnangus märgitakse, et käesoleva projekti näol on tegemist otseselt keelekümbusprogrammide jätkusuutlikkust kindlustavate tegevustega, mille kavandamisel on Phare programmi raames osatud ette näha keelekümbusprogrammide juhtimise ja arenguga seotud strateegilisi vajadusi.¹

Psühholoogilise toetuse koolitus

Koolitusega seotud ülesanded sisaldasid koolitusvajaduse väljaselgitamist ning koolitusprogrammi ja -materjalide väljatöötamist, koolituste ettevalmistust, sh osalejate teavitamist ja registreerimist, gruppide komplekteerimist ning koolituste läbiviimist ja tagaside kogumist osalejatelt.

Koolituse peaesmärgiks oli anda koolitusel osalejatele algteadmisi muudatusprotsessi kaasatud inimeste psühholoogiliseks nõustamiseks ja toeta-

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehinnang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehinnang3108>

miseks, et aidata neil ennetada ja toime tulla koolis esilekerkivate probleemidega ning tõsta nende tegevuste tulemuslikkust.

Koolitusi korraldati 3-le grupile, kokku osales koolitustel 41 inimest. Koolitused viidi läbi kahe 2-päevase tsükliina, kokku 32 akadeemilist tundi. Koolitatavate hulgas olid hiliskeelekümbluskoolide koolipsühholoogid, sotsiaaltöötajad, keelekümblusprogrammide koordinaatorid, keelekümbluse õpetajad jt.

Koolituse tulemusena eeldati, et koolitusel osalenud muuhulgas:

- ✎ oskavad mõista ja analüüsida muudatuste protsessi olemust, oskus reageerida adekvaatselt muudatuseprotsessis osalevate inimeste käitumisele;
- ✎ on valmis ennetama ja lahendama konflikte;
- ✎ omandavad algteadmised tööjuhenduse ja seal kasutatavate meetodite kohta, mille alusel kujuneb valmidus toetada kolleege nende tööalaste probleemide lahendamisel ja professionaalse arengu toetamisel;
- ✎ omandavad oskuse eesmärgistada, ette valmistada ning efektiivselt läbi viia vestlusi kolleegide, lastevanemate ja õpilastega;
- ✎ omandavad psühholoogilise nõustamise algteadmised ning arendavad oma suhtlemisoskusi;
- ✎ omandavad oskuse märgata inimese käitumises ohumärke ja kujuneb valmidus neile ohumärkidele adekvaatselt reageerida.

Kõigi koolitusgruppide seas pälvis tunnustust koolitaja Liina Randmanni töö, sealhulgas ettevalmistus koolituseks, tema erialane kompetentsus ning esitlus- ja suhtlemisoskus.

Arvestades psühholoogilise nõustamise vajaduse erinevaid tasandeid, sh juhtkonna, õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate nõustamine, oleks käesoleva tegevuse puhul põhjendatud hiliskeelekümbluskoolide meeskondade käsitlemine sihtrühmana – seda näiteks võrdlevalt komponent 6 raames teostatava hiliskeelekümbluskoolide koolitusprojektiga. Projekti jätkutegevusteks võiks olla olemasoleva koolitusprogrammi täiendamine lähtuvalt koolitusel osalejate tagasisidest ning koolituse sihtrühma laiendamine, hõlmates ühe kooli tasandilt suuremal hulgal esindajaid.¹

1 EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehinnaang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehinnaang3108>

KOMPONENT 9: AVALIKKUSE

TEAVITAMISE MEETMETE VÄLJATÖÖTAMINE

SOTSIAALSE INTEGRATSIOONI TOETUSEKS

Projekti läbiviimise periood:

03.05.2004–31.12.2005

Projekti läbiviija: Hill & Knowlton Eesti AS koostöös ETV, Raadio 4, reklaamibüroo Adell Reklaam OÜ Saatchi & Saatchi, uuringufirma TNS Emor ja IMF Baltic meediamonitooringuga

Lepingu kogusumma: 373 500 EUR
ehk 5 844 000 krooni

Projekti eesmärk

- ✎ Teadlikkuse tõstmine eestlastest ja mitte-eestlastest elanikkonna seas eesti keele õppe võimalustest ja teistest integratsiooniküsimustest;
- ✎ laiema avalikkuse ja konkreetsete sihtrühmade teavituse kaudu mitte-eestlaste keelelis-kommunikatiivse integratsiooni toetamine, mis on Riikliku Integratsiooniprogrammi üks tegevusmissioonidest.

Projekt koosnes neljast alaeesmärgist:

- ✎ integreeritud kommunikatsioonikampaania kaudu tõsta üldsuse teadlikkust integratsiooniteemadel ning eriti mitte-eestlaste informeeritust keeleõppe võimalustest;
- ✎ tutvustada integratsiooniprotsessiga seotud teemasid ja projekte meedias ning raadio- ja teleaadete kaudu;
- ✎ infopäevade korraldamise kaudu esitleda Phare programmi tegevusi ja tulemusi üldsusele ja konkreetsetele sihtrühmadele;
- ✎ uuringute kaudu koguda tagasisidet ning teavitada konkreetseid sihtrühmi ja laiemat avalikkust vene õppekeelega koolide valmisoleku kohta alustada üleminekut eestikeelsele aineõppele gümnaasiumiastmes.

Projekti eesmärgid ja oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
Kommunikatsioonikampaania elemendid ellu viidud, sealhulgas trükised välja antud	Kommunikatsioonikampaania ellu viidud, sh avaldatud 6 kakskeelse ajalehe Ruupor numbrit, aastaraamat, 10 infomaterjali keeleõppijale levitatud
1 raadiosaadete seeria ja 1 telesari toodetud ja eetrisse antud	1 raadiosaadete seeria („Kontakt”) ja 1 telesari („Dilemma”) toodetud ja eetrisse antud
20 infopäeva korraldatud, mis tutvustavad Phare programmi tegevusi	20 infopäeva korraldatud
Üle antud hinnangud ja uuringud: programmi vahehind; koolide vajadus-uuring; meediamonitooring	Avalikustatud hinnangud ja uuringud, sh programmi vahehind, koolide vajadus-uuring, meediamonitooring

PROJEKTI TEGEVUSTE JA TULEMUSTE TUTVUSTUS

Teavitustegevused said alguse toetustegevusega projektile *Interest* ehk keeleõppijate informeerimine kompensatsioonivõimalusest, keeleeksamitest, uutest keeleõppe materjalidest. Kampaaniasse kaasati ka suuremad tööandjad, kes andsid oma töötajatele edasi keeleõppealast informatsiooni ja toetasid üleskutset osaleda projektis *Interest*. Valmistati trükiseid keeleõppija abistamiseks ning auhinnati kõige aktiivsemaid keeleõppijaid täiskasvanute ja laste hulgas.

Kampaania „Lugu sellest, kuidas ma eesti keelt õppisin” eesmärgiks oli tutvustada laiemalt keeleõppijate kogemusi võõra keele omandamisel. Kokku saabus 76 lugu, millest 49 autorid olid kooliõpilased. Neile korraldati kooliaasta lõpus auhinna-ekskursioon Lahemaale. Suur osa autoritest olid Eestimaal elavad venelased, kuid oma lood saatsid ka soomlased, rootslased, hispaanlane, ameeriklane, sakslane, prantslane ja kanadalane. Lood räägivad esimestest kokkupuudetest eesti keelega, raskustest keele omandamisel, lõbusatest seikadest keeletundides ja igapäevaelus eestlastega keelt pursides. Lugudega on võimalik tutvuda aadressil <http://www.meis.ee/keelelood>.

Kakskeelsete telesaadete sarja „Dilemma” 30 saadet olid eetris Eesti Televisioonis 2004. aasta sügisel ja 2005. aasta sügisel. Saadete eesmärgiks oli televisiooni rolli suurendamine integratsioonilases kommunikatsioonis ning Eestis toodetud televisioonisaadete mitte-eestlastest vaatajaskonna suurendamine.

Toetati venekeelsetele noortele suunatud ühiskonnaelu käsitleva saate „Kontakt” tootmist ja eetrisse-minekut

Raadio 4 eetris. Saate eesmärgiks oli meelelahutuslikke elemente kasutades luua suhtluskanal ühiskonna erinevate etniliste gruppide vahel ning tutvustada muukeelsetele noortele eestlaste popkultuuri värvikate saatekülaliste abil.

Anti välja kuus numbrit kakskeelset ajalehte Ruupor keskmise tiraažiga 10 000 eksemplari. Need saadeti otsepostitusena koolidesse, kodanikuühendustesse, keelefirmadesse jm. Lisaks eesmärgile olla infokandjad on kakskeelsed tasuta jagatavad ajalehed leidnud tänuväärset kasutamist keeleõppes.

Narvas korraldati 2005. a mais suur perepäev InterFest 2005, mis oli suunatud eesti keele õppijatele. Üritusel tunnustati neid inimesi, kes on tegelenud eesti keele õppimisega, kuid teadvustati ka keelte õppimise tähtsust tervikuna. Ürituse raames toimus meelelahutuslik programm ning külastajatel oli võimalik tutvuda eesti keele õppe materjalide ja õppeprogrammidega.

Projekti raames telliti ka uuringud, mille kaudu saab tagasisidet nii programmi tegevuste kui üldsemalt integratsiooniprotsessi kohta. Esimene uuring keskendus venekeelsete koolide valmisolekule üleminekuks osalisele eestikeelsele aineõppele alates 2007. aastast. Meediakajastusi analüüsid selgus, et keeleõppega seotud küsimused on üldises integratsiooniteematis suures määral esindatud. Projekti raames teostatud meediakajastuse kontent-analüüsis vaadeldi integratsioonidiskursuses sisalduvaid väiteid kokku 10 teema lõikes. Kõige rohkem esitati väiteid keelepoliitikat puudutavates valdkondades, peamiselt eesti keele õpetamise ja õppimisega seotud aspektides (vt täpsemalt ptk 5).

InterFest Narvas

KOMPONENT 10:

INTEGRATSIIOONIALASED TOETUSED

MITTETULUNDUSÜHENDUSTELE

JA KOHALIKELE OMAVALITSUSTELE

Komponendi läbiviimise periood: toetatud projektid toimusid perioodil juuni 2004 – mai 2005.

Komponendi eesmärk

Komponendi eesmärgiks oli tugevdada koostööd riigi institutsioonide, mittetulunduslike organisatsioonide ja kohalike omavalitsuste vahel, et soodustada integratsiooniprotsesse rohujuure tasandil.

Komponendi oodatud tulemused	Saavutatud tulemused
Kuni 20 mittetulundusühenduse või kohaliku omavalitsuse integratsioonialase projekti rahastamine (keskmine toetus ~5000 eurot).	Kokku on rahastatud 11 mittetulundusühenduse või kohaliku omavalitsuse integratsioonialast projekti. Keskmine kasutatud toetuse summa oli projektide lõppedes ~8200 eurot. Kõik rahastatud projektidega seotud tegevused on ellu viidud ja lõpetatud.

Komponendi eesmärkide saavutamiseks kuulutati 17. novembril 2003. aastal välja projektitaotluskonkurss. Taotlusi võisid esitada mittetulunduslikud juriidilised isikud, sh valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste ühendused, koolid, kolledžid, ülikoolid.

Projektide raames toetati projekte, mis olid suunatud kultuurilise koostöö edendamisele Eestis elavate eestlaste ja mitte-eestlaste vahel (noorte kohtumised ja -vahetus, loominguline ja toetav tegevus, temaatilised ja traditsioonilised üritused jt); riigi tundmise edendamisele (ekskursioonid, koolitused, infomaterjalide tootmine, haridusliku suunitlusega tegevused jne); huvihariduse edendamisele Eestis elavate mitte-eestlaste seas (koolitused, võistlused jne) ning ühiskonna vähemusgruppide (kodutud/hüljatud lapsed) toetamisele (tegevused lastekodudes, koolitused jne) mitte-eestlaste ja eestlaste seas.

Konkursi raames rahastatavate projektide puhul oli projektitoetuste maksimummäär 10 000 eurot. Kokku laekus konkursile 30 projekti ja keskmine taotletav toetuse summa oli ~9100 eurot.

Lähteülesande eesmärgipüstituse aluseks olnud prognoos, mille kohaselt eeldati, et keskmiseks rahataotluseks kujuneb ca 5000 EUR, võimaldanuks kogueelarvest (100 000 EUR) rahastada ca 20 integratsiooniprojekti. Kuna keskmiseks rahataotluseks kujunes aga ca 9000 EUR, suudeti rahastada vaid 11 integratsiooniprojekti, mis valiti välja taotluste paremusjärjestuse alusel. Kuna projektitaotluste rahastamine väiksemas ulatuses, mis oleks võimaldanud toetuse eraldamist suuremale arvule projektidele, oleks tähendanud riske projektitaotlustes kavandatud tegevuste elluviimiseks ning püstitatud eesmärkide saavutamiseks, otsustati antud komponendi raames toetada vähemal arvul projekte, kuid taotletud summa ulatuses. Seega võib projektide rahastamist taotletud summa ulatuses pidada põhjendatuks, kuna see on eelduseks, et toetatud projektid viiakse ellu ettekavandatud mahus ja ajalistes raamides.¹

ÜLEVAADE TOETUSE SAANUD PROJEKTIDEST

Projekti „AHHAA – teadus ratastel“ korraldas Sihtasutus Teaduskeskus AHHAA. Projekt viidi ellu perioodil 19.06.04–18.02.05. Projekti peamised tegevused olid AHHAA näituse „Ühise Euroopa Muuseum“ ja AHHAA püsieksponaatide eesti- ja venekeelsete töölehtede koostamine, tutvustusürituste korraldamine õpetajatele ning AHHAA interaktiivsete näitusepakettide korraldamine üle Eesti. Uudsenäituse katsetati teaduspäeva korraldamist koolides kohapeal. Kokku korraldati 10 teaduspäeva, mis viidi läbi Tallinnas, Maardus, Narvas, Pärnus, Tartus, Tapal, Rakveres, Kärdlas, Kanepil. Teaduspäevad osutusid nii õpetajate kui ka õpilaste seas väga huvipakkuvaks ning sellega loodi hea alus projekti tegevuste jätkuvale nõudlusele tulevikus. Projekti sihtrühma kuulusid mudilased, kooliõpilased ja täiskasvanud. Euroopa Liidu toetus projektile oli 9841 eurot / 153 982 krooni.

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehinnaang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehinnaang3108>

Projekti „Ühine keel läbi ühise seikluse“ korraldas MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskus. Projekt viidi ellu perioodil 01.07.04–28.02.05. Projekti peamised tegevused olid seikluskoolituse läbiviimine õpilastele; organisatsiooni arendamise koolituse läbiviimine; koostöövõrgustike loomine ja alalhoidmine läbi kutsekoolide õpilasesinduste. Projekti sihtrühma kuulusid Tartu muukeelsete üldhariduskoolide 10. ja 11. klasside õpilased ja kutsekoolide õpilased. Kokku osales koolitustel 41 noort. Euroopa Liidu toetus projektile oli 4397 eurot / 68 791 krooni.

Projekti „A Clearer Sky 2“ korraldas MTÜ Maria Lastekeskus. Projekt viidi ellu perioodil 14.06.04–13.02.05. Projekti peamised tegevused olid huvihariduse ringide tegevuste ning ühisürituste läbiviimine koostöös eestikeelsete lasteasutustega venekeelsetele riskirühmade lastele Tapal. Huvihariduse ringidest korraldati muusika-, tantsu- ja kunstitunde ning spordiringe. Lastele korraldati 1-kuuline suvelaager, külastati haridus- ja teabemessi „Teeviit 2004“ ning koos käidi Tallinnas Jeti jäähallis uisutamas. Projekti sihtrühma kuulusid peamiselt Maria Lastekeskuse lastekodu kasvandikud. Euroopa Liidu toetus projektile oli 6039 eurot / 94 492 krooni.

Projekti „Eestis elavate vene- ja eestikeelsete noorte integratsioonile kaasaaitamine“ korraldas MTÜ Peipsi Koostöö Keskus. Projekt viidi ellu perioodil 08.06.04–07.01.05. Projekti peamised tegevused olid keskkonna- ja kultuurilaagrite läbiviimine Lähtes; Euroopa Liitu ja Eestit käsitleva arvutiklassi korraldamine; ekskursiooni korraldamine Peipsi rannikuäärse kultuuri ja ajaloo tutvustamiseks ning suhtlustreeningute kogumiku väljaandmine. Projekti sihtrühma kuulusid Tartu Puškini gümnaasiumi, Tartu Reiniku gümnaasiumi, Tartu Annelinna Gümnaasiumi, Tartu Slaavi Gümnaasiumi, Kambja Põhikooli, Kammeri Kooli, Kolkja Põhikooli, Elva Gümnaasiumi ja Puhja Gümnaasiumi 5.–10. klasside õpilased ja koolide õpetajad. Kaudseks sihtrühmaks on kohalikud Peipsi järve äärsed elanikud. Euroopa Liidu toetus projektile oli 9578 eurot / 149 857 krooni.

Projekti „Riigi tundmise edendamine vene õppekeelega koolide gümnaasiumiastme õpilaste hulgas“ korraldas MTÜ Jaan Tõnissoni Instituut. Projekt viidi ellu perioodil 15.09.04–14.01.05. Projekti tegevuste hulka kuulusid seminarid õppekäigud riigiasutustesse pealinnas ning kohalikesse omavalitsustesse; praktilise projektitöö sooritamine; õppematerjalide koostamine. Projekti kohta valmis ka tutvustav CD. Projekti sihtrühma kuulusid Ida-Virumaa vene õppekeelega koolide vanema astme õpilased ja õpetajad. Euroopa Liidu toetus projektile oli 8120 eurot / 127 053 krooni.

Projekti „Uinuv kaunitar“ korraldas Mäetaguse Vallavalitsus. Projekt toimus perioodil 10.06.04–09.02.05. Projekti aitas ellu viia Teater Kohvris, kellega koos loodi interaktiivne kakskeelne nukunäidend klassikalise muinasjutu „Uinuv kaunitar“ ainetel. Näidendit esitati 15 erinevas lasteasutuses. Projekti sihtrühma kuulusid Ida-Virumaa lasteaialapsed, lastekodude lapsed ja erivajadusega lapsed, lisaks õpetajad ja huvijuhid. Euroopa Liidu toetus projektile oli 9908 eurot / 155 028 krooni.

Eestimaad avastamas

Projekti „Kahekultuuriline Lohusuu“ korraldas Lohusuu Vallavalitsus. Projekt viidi ellu perioodil 30.06.04–28.03.05. Projekti raames toimusid Eesti ja muukeelsete vallaelanike ühised kultuurilised ettevõtmised – külastati 3 eesti rahvakultuuri kajastavat muuseumit ning korraldati rahvakultuurilisi loenguid. Käsitööringis valmistasid eesti ja vene naised 8 komplekti Torma maakonna rahvariideid ja 15 komplekti Novgorodi rahvariideid. Õpiti selgeks vene ja eesti rahvalaule- ja rahvatantse, mida kanti ette ühiste tähtpäevade üritustel. Projekti lõpus kor-

raldati avalik kontsert ning näitus „Kahekultuuriline Lohusuu“. Projekti sihtrühma kuulusid kohalikud eestlastest ja mitte-eestlastest kultuurihuvilised. Euroopa Liidu toetus projektile oli 8581 eurot / 134 262 krooni.

Projekti „Avasta Eestimaad“ korraldas Sihtasutus Tartu Keskkonnahariduse Keskus. Projekt viidi ellu perioodil 04.07.04–03.03.05. Projekti eesmärgiks oli kooli õppekava täiendavate programmide, nagu Eesti kivimid, Läänemere elustik ja keskkonnakaitse, Eesti Looduskaitse Metsakeskuse õppepäev ja Tartu roheline mapp arendamine, sh programmide materjalide tõlkimine vene keelde, programmide eesti- ja venekeelsete infovoldikute koostamine ja trükkimine, seminaride läbiviimine õpetajate seas ning programmidele tuginevate õppepäevade läbiviimine õpilastele. Projekti sihtrühma kuulusid algastme õpetajad ning põhikooli loodusainete õpetajad, kellel korraldati kaks koolitusprogramme tutvustavat seminari ning eesti ja vene õppekeelega koolide alg- ja põhiastme õpilased, kes said osaleda 15 erineval õppepäeval. Euroopa Liidu toetus projektile oli 8580 eurot / 134 244 krooni.

Projekti „Noored jalule!“ korraldas Sihtasutus Junior Achievement'i Arengufond. Projekt viidi ellu perioodil 12.06.04–10.01.05. Projekti peamised tegevused olid hariduse-, praktika- ja töövõimalusi käsitleva koolituse läbiviimine noorte seas; EL struktuuride, institutsioonide ja programmide tutvustamine; koolituse läbiviimine noortega töötavatele õpetajatele ja konsultantidele. Projekti sihtrühma kuulusid madala tööhõivega piirkondade noored või töötusriskiga noored. Euroopa Liidu toetus projektile oli 9664 eurot / 151 202 krooni.

Projekti „Ida-Virumaa kultuurilooline kaart“ korraldas MTÜ Arheoloogiakeskus. Projekt viidi ellu perioodil 10.08.04–09.05.05. Projekti peamiseks ülesandeks oli luua kultuuriloolise suunitlusega info- ja õppematerjale Ida-Virumaa tutvustamiseks, sh kasutamiseks ajaloo, kirjanduse ja koduloo tundides. Projekti käigus loodi Ida-Virumaa kultuurilooline veebipõhine andmebaas. Kokku digitaliseeriti umbes 900 Ida-Virumaa kultuuriloolist mälestist. 171 mälestise andmed koos piltide, GPS koordinaatide ja lühi-

tutvustustega salvestati CD-le, mida jagati projekti sihtrühmale – koolidele, muuseumitele ja kohalikele omavalitsustele – tasuta. Materjalide kasutamiseks koolitunnis korraldati õpetajatele infopäev. Euroopa Liidu toetus projektile oli 9337 eurot / 146 100 krooni.

Ühisel ekskursioonil

Projekti „Läbi Eesti pärimuskultuuri sõpruseni noorte vahel“ korraldas MTÜ Tähe Noorteklubi. Projekt viidi ellu perioodil 03.07.04–02.03.05. Projekti raames korraldati pärimuskultuuriteemaline suvelaager ning 6 õpituba pärimuskultuuri ja sotsiaalse toimetuleku teemadel. Üritustel osalesid Tartu ja Jõhvi Noortekeskuste noored. Projekt lõpetati lõpu-seminariga Tähe Noortekeskuses, mille raames esitati projektis osalenud noorte kodutöid ning korraldati Jõhvi noortele ekskursioon Tartus. Euroopa Liidu toetus projektile oli 5868 eurot / 91 814 krooni.

Tervikuna võib elluviidud projekte ja tegevusi hinnata jätkusuutlikeks, mis on eelduseks ka saavutatud tulemuste püsivusele.

Projektide raames on välja töötatud mitmesuguseid materjale (õppematerjalid, infomaterjalid) ja viidud läbi koolitusi ning toetatud mitmesuguste teadmiste ja oskuste omandamist, mis võimaldavad läbiviidud tegevusi jätkata ja korrata ka tulevikus.

Õpetajatele pakutud koolitus ja edasiantud informatsioon või teadmised võimaldavad neil jätkata projekti tegevusi või levitada informatsiooni koolide tasandil ka iseseisvalt, hõlmates sel moel täiendaval arvul noori.

Tekkinud koostöövõrgustikud, nt koolide ja noorterühmade vahel soodustavad uute projektide algatamist ja elluviimist. Mitmete rahastatud projektide näitel on lõpule viidud tegevustest kasvanud välja jätkuprojektid.

Projektide elluviijate ning nendes osalenud sihtrühmade positiivne tagasiside ning kogemus loob omakorda eelduse ja valmiduse jätkuprojektide käivitamiseks ning nende tegevustes osalemiseks.

Senine koostöökogemus ja kontaktid kohaliku omavalitsusega võimaldavad mittetulundusühendustel ka edaspidi taotleda toetust oma projektide elluviimisele ning kaasata kohalikke omavalitsusi aktiivsemalt integratsiooniküsimustega tegelemisesse.¹

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehinnaang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehinnaang3108>

3. PROGRAMMI RAAMES TEHTUD UURINGUD JA HINNANGUD

Programmi tellimisel valmisid mitmed uuringud, milles analüüsiti integratsiooni ja keeleõppega seotud küsimusi. Uuringuaruanded on kättesaadavad Integratsiooni Sihtasutuse kodulehel www.meis.ee rubriigis „Raamatukogu“ ning elektroonilise teavikuna raamatukogudevahelise kataloogi Ester kaudu.

EESTIKEELNE AINEÕPE VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIDES: HETKEOLUKORD JA VAJADUSED

TNS Emor viis programmi tellimisel 2004. a sügisel läbi kaheosalise kompleksuuringu, mille eesmärgiks oli selgitada välja peamiste huvirühmade, s.o venekeelsete koolide koolijuhtide, aineõpetajate ja õpilaste suhtumine kakskeelse õppe sisseviimisesse. Esindusliku uuringu käigus küsitleti venekeelsete gümnaasiumite ja põhikoolide direktoreid ja aineõpetajaid, kvalitatiivuuringuna korraldati rühma-vestlused venekeelse gümnaasiumi õpilastega.

Uuringu tulemusena selgus, et 2004. a novembri seisuga õpetati eesti keeles aineid 63 venekeelses koolis, mis moodustas 83% kõikidest küsitletud koolidest. Piirkondlikult toimus eestikeelset aineõpet kõige rohkem väljaspool Tallinna ja Ida-Virumaad asuvates venekeelsetes koolides. Kõige sagedamini õpetati eesti keeles muusikaõpetust, kunstiõpetust, tööõpetust ja kehalist kasvatust.

Kakskeelset õpet pidas kas väga vajalikuks või pigem vajalikuks 83% küsitlusele vastanud koolijuhtidest. Õpetajad olid mõnevõrra pessimistlikumad – nende hulgas toetas eestikeelse aineõppe läbiviimist 71% vastanutest.

Eestikeelse aineõpetuse positiivsete mõjudena nägid koolijuhid kõige enam vene koolide õpilaste eesti keele oskuse paranemist, samuti nende konkurentsivi

võimelisuse kasvu ja haridusvõimaluste laienemist. Peamiste negatiivsete aspektidena nimetati õpetajatele ja õpilastele märgatava lisakoormuse teket aine omandamisel või õpetamisel.

Kaks kolmandikku venekeelsete gümnaasiumite juhtidest pidasid ennast informeerituks kakskeelsele haridusele ülemineku kavadest. Samas suhtus valdav osa koolijuhtidest ülemineku elluviimisesse murelikult, kuna kooli üldist valmisolekut peeti ebapiisavaks. Peamise takistusena antud hetkel üleminekuga alustamiseks nähti kaadriprobleeme ehk vajalike õpetajate puudust.

INTEGRATSIOONIDISKURSUS

EESTI MEEDIAS

ETA Monitooring ja Hill & Knowlton Eesti viisid läbi integratsioonidiskursuse analüüsi, mis keskendus integratsiooniteema käsitlemisele ajakirjanduses viimase kahe aasta jooksul (2004–2005). Uuringu tulemused näitavad, et eesti- ja venekeelse meedia vahel jätkub varasematest uuringutes täheldatud ühise inforuumi ja arvamussfääri areng. Kõige suuremat kajastamist leidsid meedias keelepoliitikat, Venemaa mõju integratsiooniprotsessile ning rahvussuhteid puudutavad väiteid.

Võrreldes uuringu tulemusi eelnevalt läbiviidud meediamonitooringutega on kasvanud Venemaa rolli Eesti integratsiooniprotsessis käsitlevate väidete osakaal. Venemaa mõju kohalikule integratsiooniprotsessile käsitletakse meedias läbi rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse, kus Venemaa tõstatab Eestis toimuva integratsiooniprotsessiga seotud küsimusi.

Meedias on võrreldes eelnevate monitooringutega vähenenud väidete arv, mis kahtleks venekeelse vähemuse lojaalsuses Eesti Vabariigile. Kodakondsuse- ja identiteediküsimuste käsitlemisel rõhutatakse meedias ühtsust kinnitavaid seisukohti.

4. PROGRAMMI JUHTIMINE

Programmi juhtimine

Programmi igapäevast tegevust juhtis meeskond, kuhu kuulusid:

Maie Soll – programmi ametnik,
Haridus- ja Teadusministeerium

Karin Rätsep – programmi ametniku tugiüksuse juht, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus

Hille Hinsberg – programmi ametniku tugiüksuse projektijuht,
Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus

Kristi Lillemägi – programmi ametniku tugiüksuse projektijuht,
Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus

Kaie Kõrtsini – programmi ametniku tugiüksuse projektijuht,
Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus

Juhtkomitee

Programmi juhtkomitee teostas rakendamise järel-evalvet. Juhtkomiteel oli õigus anda kinnitusi, teha soovitusi ja otsuseid programmi arendamiseks Phare eeskirjade ja tavade piires. Juhtkomitee ees-istuja oli Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja.

Juhtkomitee peamiste ülesannete hulka kuulusid programmi eelneva perioodi aruannete ja järgneva perioodi plaanide kinnitamine; ettepanekute tegemine programmi esialgsetesse töökavadesse; kõigi esialgsetest töökavadest erinevate arengute ja eelarvemuudatuste kinnitamine, programmi juhtimisel tekkivate probleemide ennetamine ning probleemide ilmnemisel ettepanekute tegemine nende lahendamiseks ning programmi tegevuse vastavuse tagamine riiklikule integratsioonipoliitikale.

Programmi elluviimise perioodil korraldati kokku 10 juhtkomitee koosolekut.

Juhtkomitee koosseis aastatel 2003–2006

Juhtkomitee eesistuja:

Peep Ratas – kantsler, Haridus- ja Teadusministeerium
(kuni jaanuar 2004)

Silja Kimmel – analüüsiosakonna juhataja, Haridus- ja Teadusministeerium
(alates märts 2004)

Juhtkomitee liikmed:

Maie Soll – muukeelse hariduse nõunik, Haridus- ja Teadusministeerium

Ivi Proos – sotsioloog, Eesti Panga nõukogu nõunik

Isabella Riitsaar – direktor, Tallinna Pae Gümnaasium

Rein Aidma – riigikogu liige

Ken Koort – rahvastikuministri nõunik

Tanel Mätlik – Vabariigi Rahvusvähemuste ümarlaura liige, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse juhataja

Leo Raidma – maavanema kohusetäitja, Ida-Viru Maavalitsus
(kuni november 2004)

Ago Silde – maavanem, Ida-Viru Maavalitsus
(alates veebruar 2005)

Helen Hõbemägi – konsultant, Euroopa Komisjoni esindus Eestis
(kuni aprill 2004)

Lydia Chalmers – konsultant, Euroopa Komisjoni esindus Eestis
(alates aprill 2004)

Ando Siitam – hankespetsialist, Rahandusministeerium
(kuni august 2004)

Marina Levštjenko – hankespetsialist, Rahandusministeerium
(alates august 2004 kuni november 2004)

Piret Erik – hankespetsialist, Rahandusministeerium
(alates detsember 2004 kuni aprill 2005)

Silva Helmrosin – hankespetsialist, Rahandusministeerium
(alates juuni 2005 kuni november 2005)

Jana Silaškova – hankespetsialist, Rahandusministeerium
(alates november 2005)

Juhtkomitee annab nõu

5. PEAMISED

JÄRELDUSED JA

SOOVITUSED TULEVIKUKS

Programmi tulemuslikkus ja mõju

TNS Emor teostas 2005. a lõpus Phare programmi vahehindangu, mille põhjal hinnati tegevuste lõppeesmärke enamasti saavutatavateks. Programmi tegevuste otseste väljundite ja lähieesmärkide põhjal võib projekti enamikke tegevusi hinnata tulemuslikeks ning lähteülesandele vastavaks. Allpool esitletud hinnangud projekti jätkusuutlikkusele ja soovitused ning ettepanekud pärinevad Phare vahehindangust.

Programmi jätkusuutlikkus

Käesoleva Phare programmi raames on jätkunud Phare toetussüsteemi varasemates etappides sisaldunud muukeelse elanikkonna eesti keele õppe võimaluste toetamine, sh eesti keele õppe kulude osaline hüvitamine riigikeele eksami sooritajatele, tasuta eesti keele kursused sotsiaalselt prioriteetsetele rühmadele ning muukeelsetele laste ja noorte koolivälise eesti keele õppe toetuseks mõeldud keelesaagrid ja perevahetusprogrammid – seda tulenevalt vajaduse püsivusest ning elluviidud tegevuste tulemuslikkusest. Mainitud eesti keele õpet toetavate tegevuste vajalikkust ja senist tulemuslikkust näitab muuhulgas ka nende jätkuv rahastamine Eesti riigieelarvest Phare 2003 programmi lõppedes.

Vastavalt vahehindangule võib programmi tegevuste jätkusuutlikkust hinnata kõrgeks:

- Programmi tegevuste seisukohalt oluliste sidusrühmade, sh programmi tegevuste vahetute elluvijate kui koostööpartnerite huvi ja motivatsioon jätkutegevusteks on olemas.
- Mitmete tegevuste käigus on loodud ekspertgrupe ja töörühmi, kes on tõestanud oma koostöövalmidust ja -suutlikkust ning kelle olemasolu võib pidada käesoleva programmi tegevustest väljakasvavate jätkutegevuste üheks eelduseks.

- Mitmete Phare programmi raames ellu viidud tegevuste rahastamine jätkub ka tulevikus ning mitmete tegevuste puhul saab välja tuua kavandatud jätkuprojekte.
- Keelelaagrite ja perevahetusprogrammide puhul on aastate jooksul välja kujunenud üle-eestiline kogemustega projektijuhtide võrgustik, mida võib pidada oluliseks tugisüsteemiks antud projektide jätkumisel ning edasiarendamisel.
- Phare programmi raames toetatud tegevuste jätkusuutlikkuse tagamiseks sisalduvad programmis ka konkreetset tegevused, mis on suunatud teatud valdkonna tegevuste stabiilse toimimise kindlustamiseks.
- Projekti tegevuste jätkusuutlikkust toetavad ka tegevuste jätkamiseks vajalike kompetentside koondamine ning edasiandmine koolitusprogrammide koostamise ning koolituste läbiviimise näol, mis võimaldavad koolitusel osalenutel vastavaid oskusi antud tegevuste rakendamiseks ka tulevikus kasutada.
- Phare programmi tegevuste kavandamisel, lähteülesannete koostamisel kui ka tegevuste elluviimisel omandatud kompetentsid toetavad tegevuste taotlemist teistest välisabiprogrammide ja -meetmetest. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse juurde on 2004. a loodud Struktuurfondide administratiivüksus ning Ülemineku toetuse tugiüksus, mille ülesehitamisel on muuhulgas toetatud Phare administratiivüksuse juhtimise kogemustele.

Projekti tegevuste jätkusuutlikkuse hindamisel ei saa arvestamata jätta laiema avalikkuse hoiakuid, mis on oluliseks eelduseks integratsiooniprotsesside toetuseks suunatud tegevuste jätkumisele. Nii laiema avalikkuse kui ka projekti sidusrühmade huvi ja hoiakulise toetuse kindlustamiseks on oluline, et nii käesoleva Phare programmi kui ka muudest allikate toel elluviidavad tegevused ja tulemused leiaksid Eesti ühiskonnas jätkuvalt kajastamist ning tunnustamist.

Soovitused ja ettepanekud

- ✎ Mitmed Phare programmi tegevused on olnud suunatud muukeelse elanikkonna eesti keele õppe võimaluste laiendamiseks ja toetamiseks. Antud tegevuste tulemuslikkus ja saavutatud tulemuste püsivus sõltub aga suures osas omandatud eesti keele oskuste rakendamisest ning kasutusvõimalustest. Muukeelse elanikkonna eesti keele oskust ja kasutust kaardistavate uuringute ja analüüside tulemusel võib keeleoskuse püsivust pidada probleemiks just (täiskasvanud) muukeelse elanikkonna puhul, kelle igapäevane suhtlus- ja töökeskkond on valdavalt venekeelne (Ida-Virumaa piirkonna elanikud, samuti näiteks venekeelsete koolide õpetajad). Seetõttu tuleks eesti keele õppe võimaluste laiendamise kõrval pöörata enam tähelepanu just omandatavate eesti keele oskuste kasutusvõimaluste teadvustamiseks ja tingimuste loomiseks.
- ✎ Kuna Phare programmi mitmete tegevuste tulemuslikkus ja mõju on seotud tegevuste käigus edasi antud teadmiste ja oskuste või koostatud õppe- ja koolitusmaterjalide rakendamisega, oleks selle hindamiseks mõttekas rakendada programmi tegevuste järgseid hilisemaid vaatlusi koolides ja lasteaedades.
- ✎ Nagu kinnitab projektide läbiviijatelt kogutud tagasiside, on eestlasi ja mitte-eestlasi kaasavate projektide ettevalmistamisel ja läbiviimisel valmistanud raskusi just eestlastest sihtrühma kaasamine projekti tegevustesse. Seetõttu on eestikeelse elanikkonna puhul jätkuvalt oluline aidata teadvustada eestlaste rolli integratsiooniprotsesside arengus ja tulemuslikkuses, mille üheks viisiks on kindlasti eestikeelse sihtrühma aktiivsem osalus integratsiooni toetuseks suunatud tegevustes.¹

¹ EL Phare projekti 2003/004-582.03.04 "Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale" vahehindang. TNS Emor, detsember 2005
<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/uuringud/#vahehindang3108>